

STVARNI STATUT U HRVATSKOM ZMPP-u IZ 2017.

*Prof. dr. sc. Vilim Bouček**

UDK: 341.932(497.5)

341.96:347.2(497.5)

DOI: 10.3935/zpfz.71.5.04

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: listopad 2021.

U radu autor analizira mjerodavno pravo za stvarnopravne odnose na temelju odredaba hrvatskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu iz 2017. (HRZ-MPP). Nakon uvodnog dijela, u kojemu daje povijesni i poredbenopravni prikaz načela lex rei sitae, autor u drugome dijelu rada de lege lata razmatra odredbe stvarnog statuta u čl. 20. do 23. HRZMPP-a, a u trećem dijelu iznosi svoja de lege ferenda promišljanja o kolizijskopravnom ustroju općih odredaba mjerodavnoga prava za stvarnopravne odnose. U zaključku ovoga rada autor konstatira da je hrvatsko MPP svojim ZMPP-om iz 2017. europeiziralo opće odredbe stvarnoga statuta ponudivši zakonska pravila koja su u skladu s općim odredbama MPP-a koje postoje i u neunificiranim poredbenopravnim odredbama država europskog kontinentalnog pravnog kruga. Ipak, autor također napominje da je hrvatski zakonodavac 2017. u kodifikaciji hrvatskog MPP-a istodobno propustio prigodu dati novim odredbama stvarnoga statuta viši stupanj elastičnosti uvođenjem većega broja suvremenih poveznica, bitno uže veze kao posebne klauzule izuzeća, ali i mogućnost ograničene promjene stranačke autonomije.

Ključne riječi: hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu iz 2017., stvarni statut, načelo lex rei sitae, promjenljivost statuta, pravo bitno najuže veze, stranačka autonomija

* Dr. sc. Vilim Bouček, profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb; vilim.boucek@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-8677-5872

I. UVOD

I. Opće napomene

U pravnom poretku svake suvremene države jedna od najvažnijih sastavnica privatnopravnih odnosa su stvarnopravni odnosi. Uz odredbe građanskog, kao i pomorskog prava te građanskog procesnog prava, stvarnopravne odnose uređuju i kolizijska pravila međunarodnog privatnog prava (dalje u tekstu: MPP), pa je tada riječ o odredbama stvarnog statuta. Stvarni ili realni statut je pravo mjerodavno za sva stvarnopravna pitanja koja se odnose na stvarnopravne odnose na stvarima, kako na pokretninama, tako i na nekretninama.¹ Stvarni statut je pravo države u kojoj stvar leži – *lex rei sitae* ili *lex situs*.² Dakle, *lex rei sitae* je u pravilu pravo države (pravni poredak) u kojoj se stvar faktično nalazi.

Zaštita interesa u pravnom prometu zahtijeva primjenu *lex situs* pravila.³ *Lex rei sitae* u MPP-u kolizijskopravni je pandan načelu publiciteta u građanskom pravu prema kojem je potrebno vanjskim vidljivim znakom objaviti postojanje nečijeg stvarnog prava na stvari. *Lex situs* u MPP-u odgovara i načelu građanskog procesnog prava koje za rješavanje sporova o pravima na nekretninama određuje isključivu nadležnost. Na taj način, ocjenjujući da se težište stvarnopravnih odnosa, posebice pri mogućem kršenju stvarnih prava, nalazi gotovo uvijek u mjestu gdje stvar leži, država se zbog toga na tom mjestu odlučuje pružiti pravnu zaštitu. Država time sebi u rješavanju sporova iz stvarnopravnih odnosa na nekretninama pribavlja monopol, a stvarnopravnim ovlaštenicima istodobno jamči pravnu sigurnost. Analogno navedenim pravnim načelima materijalnog i procesnog prava i kolizijskopravno upućivanje na pravo mjesta gdje se stvar nalazi pospješuje pravnu sigurnost dajući svima i svakom na znanje da će se stvarnopravni odnosi na stvarima prosuđivati i uređivati po pravu mjesta gdje nekretnina odnosno pokretnina leži.⁴

¹ Usporedi Kropholler, J., *Internationales Privatrecht*, 6. Auflage, Mohr Siebeck, Tübingen, 2006., str. 554.

² Vidi više o tome: d'Avout, L., *Property and proprietary rights*, u: Basedow, J.; Rühl, G.; Ferrari, F.; de Miguel Asensio, P. (eds.), *Encyclopedia of Private International Law*, vol. 2, *Entries*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2017., str. 1428 – 1436, str. 1428.

³ Usporedi Basedow, J., *The Lex Situs in the Law of Movables: A Swiss Cheese*, Yearbook PIL, vol. 18, 2016./2017., str. 1 – 17; Kegel, G.; Schurig, K., *Internationales Privatrecht – Ein Studienbuch*, 9. Auflage, C. H. Beck, München, 2004., str. 765.

⁴ Usporedi Bouček, V., *Opće odredbe stvarnog statuta – prinos tezama za nacrt novog hrvatskog zakona o međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 53, br.1, 2003., str. 44.

Za razliku npr. od ugovornog, deliktneog ili bračnoimovinskog i drugih statuta obuhvaćenih procesom komunitarizacije koji su postali sastavnicom europskog sekundarnog prava, odredbe stvarnog statuta u hrvatskom MPP-u pripadaju autonomnom hrvatskom MPP-u. U pravu EU-a takav je pristup potvrđen čl. 345. Ugovora o funkcioniranju EU-a⁵, čime se u svakoj državi članici EU-a prihvaća važenje načela *lex rei sitae*. To ujedno znači da je na području EU-a prihvaćen i svaki različit *numerus clausus* stvarnih prava svih država članica i njihovo potencijalno djelovanje na unutarnjem tržištu EU-a, uz poštovanje temeljnih tržišnih sloboda.⁶

Iako se u hrvatskom MPP-u norme stvarnoga statuta nalaze i u odredbama međunarodnih (međudržavnih) ugovora koji su na snazi u Hrvatskoj, kao i kolizijskim pravilima posebnih zakona (*lex specialis*)⁷, u ovome ćemo radu analizirati samo opće odredbe stvarnoga statuta sadržane u čl. 20. do 23. HRZMPP-a.

2. Povijesne napomene

Opće odredbe stvarnog statuta u hrvatskom MPP-u korijene imaju u građanskim kodifikacijama. Tako je npr. austrijski OGZ iz 1811., koji se na području većeg dijela današnje Hrvatske primjenjivao počevši od 1852., određivao da su “stvari nepokretne podložne ... zakonima onoga kotara, u kojem leže; a sve ostale stvari stoje sa osobom svojega vlasnika pod jednakim zakonima.” (paragraf 300)⁸. Dakle, za nekretnine bilo je mjerodavno pravo mjesta gdje nekretnina leži, a pokretnine su u duhu prvotnih kolizijskopравnih odredaba njemačkog, talijanskog i francuskog prava slijedile osobni statut fizičke osobe po načelu *mobilia ossibus inhaerent* ili *mobilia personam sequuntur*.⁹

⁵ Ugovor o EU-u (dalje u tekstu: UEU) i Ugovor o funkcioniranju EU-a (dalje u tekstu: UFEU) čine (uz ostale pripadajuće pravne akte) Lisabonski ugovor od 13. prosinca 2007. kojim se mijenjaju i dopunjuju Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o osnivanju Europske zajednice (OJ EU 2008 C 115, consolidated version OJ EU 2012, C 326/47).

⁶ Vidi više o tome: Bouček, V., *Stvarni statut na unutarnjem tržištu Europske unije*, Pravo i porezi, br. 3, 2018., str. 80 – 91.

⁷ Vidi više o tome: Bouček, *op. cit.* u bilj. 4, str. 40 – 41.

⁸ Vidi Posilović, S., *Opći austrijski Građanski zakonik*, Nakl. S. Kugli, Zagreb, 1899., str. 125.

⁹ Vidi Prusko opće zemaljsko pravo iz 1794., Uvod, paragraf 28 (*Preussische Allgemeine Landsrecht*) kao i francuski Građanski zakonik (*Code Civil*) iz 1804., čl. 3. st. 2. te talijanski Građanski zakonik (*Codice Civile*) iz 1865., Uvodne odredbe, čl. 7. st. 1. i st. 2. O tim kodifikacijama vidi više u: Sajko, K., *Međunarodno privatno pravo*, V. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 27 – 29.

Sredinom 19. stoljeća afirmaciju *lex rei sitae* u MPP-u pospješilo je Savignyjevo učenje prema kojem se “sjedište pravnih odnosa” vezanih za stvari nalazi u mjestu u kojem stvar leži.¹⁰

U 20. stoljeću opće odredbe stvarnog statuta smještaju se u pravilu u novi formalni izvor, zakone kojima se kodificira nacionalno suvremeno MPP (ZMPP). Takva, gotovo potpuna kodifikacija, bio je i ZRS od 15. srpnja 1982.¹¹, tada savezni jugoslavenski propis, čiji su izvorni autori bili hrvatski znanstvenici akademik Natko Katičić i profesori Željko Matić i Krešimir Sajko.¹² U odredbe ZRS-a, polazeći od suvremenih doktrinarnih stajališta, njegovi tvorcii unose opću kolizijsku odredbu čija poveznica *locus rei sitae* upućuje na mjerodavno pravo za sve stvari, dakle nekretnine i pokretnine (čl. 18. st. 1.), a ostale norme eksplicitno određuju mjerodavno pravo za stvari u prijevozu (st. 2. čl. 18. ZRS-a), kao i mjerodavno pravo za prijevozna sredstva (st. 3. čl. 18. ZRS-a).

Hrvatski sabor preuzeo je ZRS 26. lipnja 1991. kao zakon Republike Hrvatske, pri čemu ne dolazi do sadržajnih izmjena općih kolizijskih pravila stvarnog statuta.¹³

Važeće opće odredbe stvarnog statuta u hrvatskom MPP-u sadržane su u čl. 20. do 23. novoga hrvatskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu iz 2017. (HRZMPP)¹⁴, koji je stupio na snagu 29. siječnja 2019. (čl. 81.).¹⁵

Nakon općih i povijesnih napomena, poredbenopravni prikaz primjene *lex rei sitae* ilustrirat će našu tvrdnju da je široka primjena pravila *lex situs* dovela do naziva načela *lex rei sitae*.¹⁶

¹⁰ Vidi von Savigny, C. F., *System des heutigen Römischen Rechts*, Bd. 8, Veit et Comp., Berlin, 1849. (Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1956.), str. 169.

¹¹ Službeni list SFRJ, br. 43/1982 i 72/1982.

¹² Vidi o tome: Sajko, K., *Međunarodno privatno pravo, Opći dio*, Narodne novine, Zagreb, 1982., str. 27 – 28.

¹³ Zakon o preuzimanju ZRS-a od 26. lipnja 1991., Narodne novine, br. 53/1991 i 88/2001, pročišćeni tekst ZRS-a vidi u: Sajko, *op. cit.* u bilj. 9, str. 449 – 473.

¹⁴ Narodne novine, br. 101/2017.

¹⁵ Vidi o tome: Sikirić, H., *Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, u: *Tradicionalno XXXIII. savjetovanje – Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 25.*, Organizator, Zagreb, 2018., str. 61 – 140 te Hoško, T., *Novo uređenje međunarodnog privatnog prava u RH – Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, Zakonitost, br. 1, 2019., str. 19 – 31.

¹⁶ Usporedi Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 765; Eisner, B., *Međunarodno privatno pravo*, I. sv., Školska knjiga, Zagreb, 1953., str. 171; Spickhoff, A., *Die Restkodifikation des Internationalen Privatrechts: Außervertragliches Schuld- und Sachenrecht*, NJW, 1999., str. 2214, zatim Kropholler, J., *Internationales Privatrecht*, 3. Auflage, Mohr Siebeck,

3. Načelo *lex rei sitae* u poredbenom MPP-u

Poredbena kolizijskoppravna analiza stvarnopravnih odnosa pokazuje veoma visok stupanj ujednačenosti odredaba stvarnog statuta jer je autonomnim nacionalnim odredbama MPP-a u državama članicama EU-a za stvarnopravne odnose u pravilu mjerodavno pravo mjesta gdje se stvar nalazi. Takve odredbe nalaze se npr. u austrijskom¹⁷, belgijskom¹⁸, češkom¹⁹, estonskom²⁰, francuskom²¹, letonskom (latvijskom)²², litavskom²³, mađarskom²⁴, njemačkom²⁵, portugalskom²⁶, slovačkom²⁷

Tübingen, 1997., str. 477; Koch, H., u: Koch, H.; Magnus, U.; Winkler von Mohrenfels, P., *IPR und Rechtsvergleichung*, 4. Auflage, C. H. Beck, München, 2010., str. 185; Baetge, D., *Grundfälle zum Internationalen Privatrecht*, JuS, 1997., str. 36 te Heini, A., u: Heini, A.; Keller, M.; Siehr, K.; Vischer, F.; Volken, P. (Hrsg.), *Internationales Privatrecht Gesetz, Kommentar*, Schulthess, Zürich, 1993., str. 808 kao i Rauscher, T., *Internationales Privatrecht*, 5. Auflage, C. F. Müller, Heidelberg, 2017., str. 401.

- ¹⁷ Vidi paragraf 31. austrijskog ZMPP-a iz 1978., u: Basedow, J.; Rühl, G.; Ferrari, F.; de Miguel Asensio, P. (eds.), *Encyclopedia of Private International Law, Volume 4, Legal Instruments*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2017., str. 2951 – 2957.
- ¹⁸ Vidi čl. 87. st. 1. belgijskog ZMPP-a iz 2004. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 2967 – 2995.
- ¹⁹ Vidi paragraf 69. češkog ZMPP-a iz 2012. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3103 – 3136.
- ²⁰ Vidi čl. 18. estonskog ZMPP-a iz 2002. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3165 – 3185.
- ²¹ Vidi čl. 43. st. 1. njemačkog UZGZ-a iz 1896./1999. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3226 – 3236.
- ²² Vidi točku 18. letonskog (latvijskog) Uvodnog dijela za Građanski zakon iz 1937. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3387 – 3389.
- ²³ Vidi čl. 1. 48. litavskog Građanskog zakonika iz 2000. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3437 – 3449.
- ²⁴ Vidi *ex* čl. 21. mađarske Uredbe sa zakonskom snagom br. 13 o MPP-u u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3287 – 3306. Vidi i paragraf 39. st. 1. važećeg mađarskog ZMPP-a iz 2017. (Zakon br. XXVIII o MPP-u od 4. travnja 2017.).
- ²⁵ Vidi čl. 43. st. 1. njemačkog UZGZ-a iz 1896./1999. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3226 – 3236.
- ²⁶ Vidi čl. 46. st. 1. portugalskog Građanskog zakona iz 1967. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3634 – 3643.
- ²⁷ Vidi paragraf 5. bivšeg čehoslovačkog Zakona o MPP-u i postupku iz 1963. Isti formalni izvor preuzele su Češka i Slovačka s primjenom od 1. siječnja 1993., a ostao je danas (2021.) na snazi u Slovačkoj. Vidi u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3766 – 3783.

i talijanskom²⁸ MPP-u. I u državama članicama EU-a koje još nisu kodificirale odredbe svojeg MPP-a primjenjuje se načelo *lex rei sitae*, kako na nekretnine, tako i na pokretnine. Tako je, na primjer, u državama skandinavskog pravnog kruga.²⁹

Isto načelo vrijedi i za pravne poretke država koje nisu članice EU-a, a primjenjuje se i u drugim izvaneuropskim državama. Primjerice, u engleskom pravu u pravilu se primjenjuje *lex situs* i za nekretnine, i za pokretnine.³⁰ Identičan pristup vrijedi u švicarskom MPP-u³¹, dakle, i na području Švicarske koja kao država koja nije članica EU-a ima intenzivne pravno-gospodarske veze s državama članicama EU-a i s kojima čini Europski gospodarski prostor.

Univerzalnost *lex rei sitae* u poredbenom pravu potvrđena je i u izvaneuropskim odredbama MPP-a, kao npr. venezuelskom ZMPP-u³², u kazahstanskom GZ-u³³ te korejskom ZMPP-u.³⁴

Nakon uvodnog dijela u kojemu smo kontekstualizirali kolizijskopравни aspekt stvarnog statuta i dali njegov povijesni i poredbenopravni prikaz, u nastavku i drugom dijelu rada razmotrit ćemo *de lege lata* odredbe stvarnog statuta u čl. 20. do 23. HRZMPP-a, a u trećem dijelu iznijeti svoja *de lege ferenda* promišljanja o kolizijskopravnom ustroju općih odredaba mjerodavnoga prava za stvarnopravne odnose. U zaključku dajemo opću cjelovitu ocjenu novih odredaba stvarnoga statuta u hrvatskom ZMPP-u iz 2017.

²⁸ Vidi čl. 51. talijanskog ZMPP-a iz 1995. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3329 – 3343.

²⁹ U Danskoj, Finskoj, Norveškoj i Švedskoj primjenjuje se za nekretnine i pokretnine načelo *lex rei sitae* kao pravilo prihvaćeno u sudskoj praksi (usporedi Staudinger, J. von; Stoll, H., *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch/IPR, Internationales Sachenrecht*, Sellier, Berlin, 1996., str. 43).

³⁰ Vidi Rule 128 i Rule 129 s komentarom, u: Dicey, A. V.; Morris, J. H. C.; Collins, L., *The Conflict of Laws*, Volume 2, 15th ed., Sweet & Maxwell, London, 2012., str. 1279 – 1303.

³¹ Vidi čl. 99. i 100. švicarskog ZMPP-a iz 1987. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3836 – 3879. U navedenim odredbama posebno se uređuje mjerodavno pravo za nekretnine, a posebno za pokretne stvari.

³² Vidi čl. 27. venezuelskog ZMPP-a iz 1998. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3985 – 3993.

³³ Vidi čl. 1107. st. 1. kazahstanskog GZ-a iz 1999. u: Basedow i dr., *op. cit.* u bilj. 17, str. 3358 – 3386.

³⁴ Vidi paragraf 19. korejskog ZMPP-a iz 2001. u: RabelsZ, br. 2, 2006., str. 342 – 357.

II. OPĆE ODREDBE STVARNOG STATUTA U HRZMPP-u

1. Načelo: *lex rei sitae* (čl. 20. st. 1. HRZMPP-a)

Određujući da je za stvarna prava na stvarima mjerodavno pravo mjesta gdje se stvar nalazi (čl. 20. st. 1. HRZMPP-a), novom je općom kolizijskom odredbom stvarnog statuta izvršena pravopolitička korekcija odredaba hrvatskog ZMPP-a sadržanih u ZRS-u iz 1991.³⁵ u skladu s temeljnim odredbama hrvatskog Ustava iz 1990.³⁶ i istodobno s poredbenopravnim odredbama MPP-a na području država europskog kontinentalnog pravnog kruga.

Odredbom o primjeni načela *lex rei sitae* u čl. 20. st. 1. HRZMPP-a postiže se prioritarno, kao što smo već uvodno naveli, zaštita pravne sigurnosti u pravnom prometu.³⁷ Naime, budući da u kontinentalnoeuropskom pravnom krugu stvarna prava djeluju apsolutno, tj. prema svakome, i u stvarnopravnim odnosima s međunarodnim obilježjem³⁸, ovlaštenicima subjektivnih stvarnih prava³⁹ kao i zainteresiranima⁴⁰ (trećima), važno je sa sigurnošću znati tko je vlasnik stvari, postoje li stvarnopravna ograničenja na stvarima i tko je nositelj tih prava, kako se stječe, prenosi ili gubi određeno pravo te tko je, kako i kada ovlašten u slučaju oštećenja ili gubitka stvari ostvariti zaštitu svojih prava.⁴¹

Država, pak, koja je dužna i ovlaštena štititi sigurnost pravnog prometa⁴² jednako tako je zainteresirana za primjenu svojih određenih pravnih pravila. Za

³⁵ Iako je i 1991. postojala jasno izražena volja o potrebi promjene i vraćanja na opće-prihvaćeni sustav vlasničkih odnosa kakav je već i bio određen hrvatskim Ustavom iz 1990., stvaranje i obrana ustavnopravnih temelja Republike Hrvatske od agresora bio je prioritarniji pravni zadatak. Zbog toga ZRS nije uvršten u popis zakona koji je 1992. izradila Vlada RH, koje je bilo nužno uskladiti s Ustavom Republike Hrvatske.

³⁶ Narodne novine, br. 56/1990 od 22. prosinca 1990. s kasnijim izmjenama i dopunama: 135/1997, 8/1998, pročišćeni tekst, 113/2000, 124/2000 – pročišćeni tekst, 28/2001 i 85/2010.

³⁷ Usporedi Kropholler, *op. cit.* u bilj. 1, str. 555.

³⁸ Na primjer, osiguranje naplate kredita založnim pravom u međunarodnom prometu roba i kapitala; kupnja kuće za odmor ili poslovnog prostora u inozemstvu ili kupnja umjetničkog djela za koje se naknadno utvrdilo da je u inozemstvu ukradeno.

³⁹ Usporedi Gavella, N., u: Gavella, N.; Josipović, T.; Gliha, I.; Belaj, V.; Stipković, Z., *Stvarno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1998., str. 18.

⁴⁰ *Ibid.*, str. 24.

⁴¹ Usporedi Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 661.

⁴² Posebice kada je riječ o nekretninama, one čine dio državnog teritorija na kojem država ima suverenitet, pa se zbog toga ne može dopustiti da se status nekretnine

određivanje mjerodavnog prava za stvarnopravne odnose s međunarodnim obilježjem upravo je ta posljednja okolnost najvažnija. Zbog toga će u konkurenciji često potpuno različitih interesa ugovornih strana, kao i trećih, te države, za primjenu određenih pravnih pravila zaštita pravne sigurnosti pravnog prometa imati najveći ponder važnosti.

U prilog pravilu *lex situs* govori i činjenica da se u pravnom prometu mogu i moraju štititi samo ona stvarna prava koja su tom pravnom poretku poznata. Zbog toga će nadležna tijela primjenjivati svoje pravo, neovisno o državljanstvu ili prebivalištu stranaka.

2. Područje primjene ili opseg važenja stvarnog statuta

Budući da HRZMPP u svojim općim odredbama stvarnog statuta ne navodi opće pravilo kojim određuje područje primjene stvarnog statuta, odgovor na to pitanje dat ćemo na temelju poredbenopravnih rješenja nacionalnih ZMPP-ova, domaće i poredbene doktrine te inozemne sudske prakse.

U poredbenom, pa tako i u hrvatskom MPP-u, opseg važenja *legis rei sitae* općenito je određen općim odrednicama izraženim u materijalnopравnim pojmovima “stvar” i “stvarna prava”. U odredbama poredbenog MPP-a izraz “stvar”⁴³, kao i u hrvatskom MPP-u, označava samo tjelesne predmete.⁴⁴ Poput ostalih

ocjenjuje prema stranom pravu. Budući da su nekretnine dio državnog područja, one potpadaju pod “prostornu nadležnost države” i imaju važnost predmeta “nad kojim nositelj prostornog suvereniteta ima pravo raspolaganja.” (Vidi Schnitzer, A. F., *Handbuch des Internationales Privatrechts*, Bd. II, Verlag für Recht und Gesellschaft, Basel, 1958., str. 563).

⁴³ Dok, primjerice, njemački ZMPP određuje mjerodavno pravo za “prava na stvarima” (čl. 43. st. 1.) kao i švicarski ZMPP “stvarna prava na ... stvarima” (čl. 100. st. 1.), austrijski ZMPP sadržava sintagmu “stvarna prava na tjelesnim stvarima” (paragraf 31. st. 1.).

⁴⁴ To su dakle “tjelesni dijelovi prirode, različiti od ljudi, koji služe ljudima za uporabu. Uzima se da su stvari i sve drugo što je zakonom s njima izjednačeno.” (čl. 2. st. 2. ZV-a).

Definiranje “stvari” kao “tjelesne stvari” važno je ujedno i s aspekta mjerodavnog prava za intelektualno vlasništvo, koje se prvi put uređuje u hrvatskom MPP-u. Iako pitanje intelektualnog vlasništva ulazi u sustav vlasničkopravnih odnosa, glavna razlikovnost u odnosu na stvarni statut sadržana je u činjenici da kod intelektualnog vlasništva nije riječ o vlasništvu na tjelesnoj stvari. S tim u svezi vidi: Bouček, V., u: Sajko, K.; Sikirić, H.; Bouček, V., *Teze za hrvatski Zakonu o međunarodnom privatnom pravu, (teza 21)*, u: Sajko, K. i dr., *Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava*, Informator, Zagreb, 2001., str. 286 – 288.

pravnih poredaka kontinentalnoeuropskog pravnog kruga i hrvatsko stvarno pravo djeluje apsolutno (*erga omnes*), a također se temelji na načelu zatvorenog broja vrsta stvarnih prava (*numerus clausus*).⁴⁵ Budući da u nacionalnim pravnim propisima država postoje različite vrste (tipovi) stvarnih prava, *lex rei sitae* određuje dopustivost određene vrste ili tipa stvarnih prava.⁴⁶

Što ako se u hrvatskoj sudskoj praksi postavi pitanje kvalifikacije stranog, hrvatskom sudu nepoznatog pravnog instituta? Kvalifikaciju jednog takvog stranog instituta kao stvarnopravnog hrvatski sud ocjenjivat će po *legi fori* polazeći od kriterija djeluje li taj institut, odnosno to pravo *erga omnes* ili samo *inter partes*. Utvrdi li hrvatski sud njegovo apsolutno djelovanje, tada je to strano pravo stvarnopravne prirode, u protivnom, djeluje li to pravo samo *inter partes*, riječ je o obveznopravnoj prirodi stranog instituta, odnosno stranog prava.⁴⁷

Pri određivanju opsega važenja stvarnog statuta u hrvatskom MPP-u možemo razlučiti pitanja koja načelno obuhvaća od onih koja *lex situs* isključuje.

Lex rei sitae načelno obuhvaća, kako u hrvatskom, tako i u poredbenom pravu, "sva stvarnopravna pitanja".⁴⁸ Stvarni statut također odlučuje o pravnim odlikama stvari, kao npr. je li riječ o pertinenciji, je li stvar *extra commercium*.⁴⁹ Ona je također mjerodavna za obveze u vezi stvari⁵⁰ i posjed stvari.⁵¹

⁴⁵ Prema hrvatskom stvarnom pravu fizička ili pravna osoba može biti nositeljem sljedećih stvarnih prava: prava vlasništva, prava služnosti, prava iz stvarnoga tereta, prava građenja i založnog prava. Vidi o tome: Gavella, *op. cit.* u bilj. 39, str. 18 – 22. Slično je i u našem poredbenopravnom okružju. Za austrijsko pravo vidi: Schwimann, M., *Kommentierung des IPRG*, u: Rummel, P. (Hrsg.), *Kommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch*, Bd. II, Manz Verlag, Wien, 1992., str. 1407; za njemačko pravo vidi: Stoll, H., *Internationales Sachenrecht*, Sellier – de Gruyter, Berlin, 1996., str. 16 te za švicarsko pravo vidi: Heini, *op. cit.* u bilj. 16, str. 808.

⁴⁶ Usporedi Stoll, *op. cit.* u bilj. 45, str. 80.

⁴⁷ U poredbenom pravu vidi npr. Rauscher, *op. cit.* u bilj. 16, str. 410 – 411; Heini, *op. cit.* u bilj. 16, str. 808 i Stoll, *op. cit.* u bilj. 45, str. 77 te Kropholler, *op. cit.* u bilj. 1, str. 555.

⁴⁸ Eisner, *op. cit.* u bilj. 16, str. 171. Usporedi također: Kropholler, *op. cit.* u bilj. 1, str. 555 i Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 767.

⁴⁹ Eisner, *op. cit.* u bilj. 16, str. 171.

⁵⁰ Primjer: Legatar kojemu je ostavitelj oporučno ostavio doživotno uživanje obiteljske vile u stranoj državi obvezan je trpjeti sve terete na toj nekretnini po pravu države u kojoj se nekretnina nalazi. (Usporedi npr. RG IPRspr. 1930 Nr. 88, cit. prema Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 662).

⁵¹ Neki formalni izvori u poredbenom MPP-u izrijeком određuju da se odredbe stvarnog statuta primjenjuju i na posjedovnopravne situacije. Tako npr. čl. 24. st. 3. polj-

Lex situs određuje i cjelokupnu sudbinu stvari, pa tako i sadržaj⁵², nastanak, promjenu, prijelaz i prestanak stvarnih prava⁵³, obveza i posjeda⁵⁴ stvari.

Nadalje, budući da u važećem hrvatskom MPP-u nema posebne kolizijske odredbe o obliku ugovora za nekretnine, držimo da je u hrvatskom MPP-u *lex rei sitae* mjerodavna i za oblik ugovora za nekretnine.⁵⁵ Time se odstupa od načela *locus regit actum*, iz čega je razvidno da se u kolizijskopravnom rješavanju učinaka ugovora različito tretiraju njihovi obvezni i stvarnopravni učinci.

Prema odredbama *legis rei sitae* odlučuje se i o zaštiti određenog stvarnog prava.⁵⁶ S promjenom mjesta stvari mijenja se i njezina pravna zaštita.

Za učinak stvarnih prava prema trećima⁵⁷ te za odnose među suvlasnicima⁵⁸ kao i za pitanje stjecanja vlasništva od neovlasnika, odnosno pod kojim će pretpostavkama stjecatelj vlasništva u dobroj vjeri steći vlasništvo od neovlaštene

skog ZMPP-a, paragraf 31. st. 2. austrijskog ZMPP-a, paragraf 39. st. 1. mađarskog ZMPP-a i čl. 51. st. 1. talijanskog ZMPP-a.

Također se i u poredbenoj sudskoj praksi, npr. njemačkoj, s posjedom postupa kao sa stvarnim pravom. Tako je njemački sud u postupku smetanja posjeda stvari između stranih državljana, bračnih drugova koji više ne žive u bračnoj zajednici, primijenio njemačko pravo kao pravo države u kojoj se njihove stvari (umjetnički predmeti) nalaze. (Usporedi LG München I WM 63, 1355, cit. prema Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 663).

Budući da se i u hrvatskom pravu pitanje posjeda uređuje u okviru stvarnopravnih (materijalnih) odredaba ZV-a (vidi čl. 10. do čl. 29.), navedena poredbenopravna rješenja možemo analogno primijeniti i u hrvatskom MPP-u.

⁵² Vidi mađarski ZMPP iz 2017. koji u paragrafu 40. t. b) izrijekom, egzemplifikativno, određuje sadržaj kao pravno pitanje koje uređuje *lex situs*.

⁵³ Vidi paragraf 40. t. e) mađarskog ZMPP-a iz 2017. Usporedi Siehr, K., *Internationales Privatrecht*, C. F. Müller, Heidelberg, 2001., str. 273.

⁵⁴ Usporedi Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 767.

⁵⁵ *Argumentum per analogiam* ex 11/4. EGBGB (njemački UZGZ-a) i (ex) 21. ZRS-a.

⁵⁶ Primjer: Jesu li ručni satovi i nakit koji se nalaze u Južnoafričkoj Republici i u Švicarskoj stečeni u dobroj vjeri, prosuđuje se po južnoafričkom, odnosno švicarskom pravu (Usporedi npr. LG Hamburg RIW 98, 892, citirano prema Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 768).

⁵⁷ Vidi paragraf 40. t. f) mađarskog ZMPP-a iz 2017.

⁵⁸ Primjer: Iako je Nijemac postao suvlasnik na stanu, pravni odnosi suvlasnika uređuju se prema španjolskom pravu jer se predmetni stan nalazi na španjolskoj obali (Usporedi npr. presudu njemačkog Saveznog suda od 25. rujna 1997., IPRax, 1999, str. 45).

osobe također je mjerodavna *lex rei sitae*.⁵⁹ *Lex situs* može također dopuštati, a gotovo uvijek to i čini, da se o stvarima, odnosno robi raspoláže iz druge države⁶⁰, različite od one u kojoj se stvar nalazi.⁶¹

Kada je riječ o *vrijednosnim papirima*, *lex rei sitae* se primjenjuje samo na određena pravna pitanja. Pri tomu valja razlikovati je li riječ o pravu na vrijednosni papir kao tjelesnoj pokretnoj stvari ili je riječ o pisano zajamčenom pravu iz vrijednosnog papira⁶² (npr. dionici). O pravu *na* vrijednosni papir prosuđuje se po pravu mjesta gdje se vrijednosni papir nalazi (*lex cartae sitae*).⁶³ O pisano zajamčenom pravu *iz* vrijednosnog papira, odnosno je li riječ uopće o vrijednosnom papiru te prenosi li se prijenosom vrijednosnog papira pravo sadržano u toj ispravi, ocjenjuje se po pravu kojemu ta isprava pripada, odnosno po osobnom statutu pravne osobe.⁶⁴

⁵⁹ Vidi o tome: Rauscher, *op. cit.* u bilj. 16, str. 414 – 416.

Primjer iz njemačke sudske prakse: Je li trgovac starim novcem koji je u dobroj vjeri naplatnim pravnim poslom (na dražbi) stekao stari novac od posjednika koji je taj novac ukrao, ocjenjuje se po pravu mjesta gdje se stvar u trenutku stjecanja nalazila (Usporedi npr. presudu njemačkog Saveznog suda od 8. travnja 1987., IPRspr. 1987., Nr. 40).

Primjer iz francuske sudske prakse: Poznatom filmskom glumcu Peteru Ustinovu (Neron u *Quo vadis*) iz druge polovice 20. stoljeća, koji je živio u Švicarskoj, ukraden je 1990. u Nici osobni automobil marke Hispano-Suiza iz 1934. u tadašnjoj vrijednosti od oko 450.000 eura koji mu je darovala jedna od njegovih supruga. Ali, taj automobil nije bio osiguran od krađe, a kradljivci su ga u Parizu prodali jednom lionskom industrijalcu koji nije imao spoznaja da je riječ o ukradenom vozilu. U postupku vođenom za povrat vozila pravom vlasniku francuski Kasacijski sud odbio je tužbeni zahtjev s obrazloženjem da se po francuskom pravu, dakle, po pravu mjesta u kojoj se stvar nalazi, ne može stjecatelju vlasništva u dobroj vjeri oduzeti predmetno vozilo. (Vidi presudu francuskog Kasacijskog suda (Cass. civ.) od 9. siječnja 1996., Bull. Civ., 1996., I, Nr. 22.).

⁶⁰ Primjer: Prodaju kontingenta drvne građe koji se nalazi u Švicarskoj ugovorili su kupac i prodavatelj u Njemačkoj (Usporedi npr. OLG Karlsruhe IPRspr. 1928 Nr. 45, citirano prema Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 768) .

⁶¹ Usporedi npr. Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 768.

⁶² Navedenu distinkciju čini i njemačka sudska praksa (Usporedi npr. presudu njemačkog Saveznog suda od 26. rujna 1989., BGHZ 108, 353, 356).

⁶³ Njemački: Wertpapiersachstatut. Također usporedi npr. OLG Koblenz IPRspr 1976 Nr. 20, citirano prema: Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 769; Siehr, *op. cit.* u bilj. 53, str. 278.

⁶⁴ Njemački: Wertpapierrechtsstatut, Hauptstatut. Također usporedi npr. OLG Köln IPRax, 1996, str. 340, citirano prema: Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 769.

Sva pravna pitanja za koja u ovome radu tvrdimo da ulaze u polje primjene *lex rei sitae* navedena su primjerice ili egzemplifikativno, dakle opseg primjene stvarnoga statuta sigurno obuhvaća i druga pravna pitanja stvarnoga prava na stvarima za koja se predvidivo, ako nije riječ o iznimkama, također primjenjuje pravilo *lex situs*.

Ipak, na neka pravna pitanja ne primjenjuju se odredbe *legis rei sitae*, iako ti pravni odnosi sadržavaju ili mogu imati neka stvarnopravna obilježja.

To se odnosi na *imisiје*. Primjer: Štetne tvari s nekretnine na kojoj se nalazi termoelektrana u državi A zagađuju okoliš na drugoj nekretnini na kojoj je hotelski kompleks u državi B. U suvremenom poredbenom MPP-u prihvaćeno je stajalište da u opisanoj privatnopravnoj situaciji s međunarodnim obilježjem ne bi trebalo primijeniti stvarni, već deliktни statut, koji oštećeniku danas (2021.) uz primjenu načela *favor naturae* na temelju čl. 7. Uredbe Rim II omogućuje primjenu povoljnijeg prava ako svojim opcijskim pravom odabire primjenu prava mjesta počinjenja protupravnog čina.

U pravnoj doktrini nema jedinstvenog stajališta o iznimci od načela *lex rei sitae* kada je riječ o određivanju mjerodavnog prava za *ručnu prtljagu i predmete za osobnu uporabu* pri putovanju u inozemstvo. Pravna rješenja ponuđena za to pitanje ne slijede načelo *lex rei sitae*, već upućuju na pravo mjesta početka putovanja (poveznica: polazno mjesto puta)⁶⁵, pravo prebivališta vlasnika prtljage⁶⁶, pravo zajedničkog državljanstva stranaka⁶⁷ te na osobni statut putnika.⁶⁸ Upravo na tom primjeru pokazuje se u novije vrijeme opravdanost primjene klauzule izuzeća. Naime, na ručnu prtljagu, kao i za predmete za osobnu uporabu, u pravilu se neće primijeniti *lex rei sitae* jer je stvarnopravna situacija s međunarodnim obilježjem u užoj vezi s nekim drugim pravom.

Nadalje, *lex rei sitae* ne obuhvaća ona pitanja koja nisu vezana s mjestom gdje se stvar nalazi, kao npr. pitanje pravne i poslovne sposobnosti stranaka ili pravovaljanosti njihovih punomoći, odnosno zastupanja.⁶⁹

⁶⁵ Vidi o tome: Müller, K., *Kollisionsrechtliche Behandlung von Reisegepäck und individuelen Verkehrsmittel auf der Auslandsreise*, RIW, 1982, str. 461 – 470.

⁶⁶ Vidi Drobniг, U., *Entwicklungstendenzen des deutschen internationalen Sachenrechts*, u: *Internationales Privatrecht und Rechtsvergleichung im Ausgang des 20. Jahrhunderts: Bewahrung oder Wende? Festschrift für Gerhard Kegel*, Alfred Metzner Verlag, Frankfurt am Main, 1977., str. 141 – 151.

⁶⁷ Stoll, *op. cit.* u bilj. 45, str. 158.

⁶⁸ Vidi čl. 23. st. 3. *ex* mađarskog ZMPP-a iz 1979.

⁶⁹ U poredbenom pravu, npr. Restatement I (riječ je o privatnoj kodifikaciji MPP-a koju je u SAD-u izradio J. H. Beale, a 1934. prihvatio American Law Institute),

Lex rei sitae se također ne primjenjuje kada je riječ o određenim slučajevima stjecanja vlasništva stvari koje su sastavni dio imovinske mase u cijelosti podvrgnute posebnom statutu⁷⁰ kao npr. kod nasljednog ili bračnoimovinskog statuta. Kod nasljednog statuta, npr. do stjecanja prava i obveza, kao i posjeda stvari, dolazi neovisno o primjeni *legis rei sitae*. Pritom se o prijenosu vlasništva s ostavitelja na nasljednike prosuđuje po nasljednom statutu.⁷¹ Međutim, prethodno pitanje o tome je li određeni predmet uopće bio u vlasništvu ostavitelja ocjenjuje se po *legi rei sitae*.

Dakle, u smislu st. 1. čl. 20., ako drugim odredbama HRZMPP-a nije drukčije određeno, za sva stvarna prava na nekretninama ili pokretninama mjerodavno je pravo mjesta gdje se stvar nalazi.

Najvažnija novost u općim odredbama stvarnog statuta bila je uvođenje instituta promjenljivosti statuta u čl. 21. HRZMPP-a.

3. Promjenljivost statuta (čl. 21. HRZMPP-a)

3.1. Općenito

Iako je problem promjenljivosti statuta⁷² kao opći institut MPP-a bio poznat i razmatran u hrvatskoj pravnoj doktrini⁷³, ZRS iz 1991. nije sadržavao odredbe o njemu.

Kod stvarnog statuta problem promjenljivosti statuta nastaje jer je poveznica mjesto gdje stvar leži promjenjiva poveznica kada se javlja kod određivanja

određuje da i poslovnu sposobnost za prijenos nekretnine treba prosuditi po *legi rei sitae* (čl. 216.).

⁷⁰ Riječ je o tzv. imovinskom statutu.

⁷¹ I dok je bivši ZRS određivao da je za nasljeđivanje mjerodavno pravo države čiji je državljanin ostavitelj bio u vrijeme smrti (čl. 30.), važeća Uredba EU br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi europske potvrde o nasljeđivanju, s primjenom od 17. kolovoza 2015. (SL EU 2012 L 201/17) određuje općim pravilom mjerodavno pravo uobičajenog boravišta ostavitelja (čl. 21. Uredbe) i dodatno daje ostavitelju mogućnost izbora domovinskog prava (čl. 22. Uredbe).

⁷² Njemački *Statutenwechsel*, francuski *conflicts mobiles*, engl. *changes in the connecting factor*.

⁷³ Promjenljivost statuta je "pojava koja se javlja kad za vrijeme trajanja pravnog odnosa dolazi do promjene činjeničnog stanja na kojem se osniva poveznica, što može utjecati na promjenu mjerodavnog prava." (Sajko, *op. cit.* u bilj. 9, str. 248).

mjerodavnog prava za pokretnine.⁷⁴ Naime, pri određivanju stvarnog statuta za pokretnine poveznica ostaje ista, ali se mijenjaju okolnosti na kojima se ona zasniva. Stoga se postavlja pitanje koje pravo je mjerodavno za stvar koja napušta jedan pravni poredak (države A) i prispijeva u drugi (države B). Zaštita valjano stečenih prava po ranijem statutu i zaštita pravne sigurnosti u pravnom prometu u novom mjestu kamo je stvar prispjela, dakle, po novom statutu, dovode do modificiranih pravnih rješenja općih odredaba o promjenljivosti statuta. Dakle, kako riješiti problem vremenske primjene kolizijskog pravila koje određuje mjerodavno pravo za stvarnopravne odnose? Navedeni pravni problem rješava se ovisno o tome je li riječ o završenim ili otvorenim pravnim situacijama.⁷⁵ Navedene pravne situacije ilustrirat ćemo hipotetskim primjerima.

3.2. Završene pravne situacije

Prema odredbi HRZMPP-a, ako stvar na kojoj je već stečeno neko stvarno pravo prispije u drugu državu, stjecanje ili gubitak toga prava procjenjivat će se po pravu po kojemu je to stvarno pravo stečeno (*čl. 21. st. 1.*).

Prvi primjer: Ako je osoba A u Italiji, na temelju čl. 1153. st. 1. Codice civilea, stekla vlasništvo na ukradenoj pokretnoj stvari⁷⁶, npr. ručnom satu, pa zatim s njim dođe u Hrvatsku, hrvatsko pravo također treba priznati vlasništvo osobe A na toj stvari jer je prema talijanskom pravu riječ o valjanom stjecanju stvari i o završenoj pravnoj situaciji.

Međutim, može postojati i završena pravna situacija u kojoj primjenom staroga statuta nije došlo do stjecanja vlasništva. I ta će se pravna situacija po novom statutu ocjenjivati završenom.

Drugi primjer: Ako je osoba A od osobe B u Velikoj Britaniji, točnije u Engleskoj, kupila umjetničku sliku koju je vlasnik osobi B ostavio radi restauriranja ili uramljivanja, po engleskom pravu osoba A neće moći steći vlasništvo. Pojavi li se kasnije osoba A sa slikom u Hrvatskoj, po hrvatskom pravu ta osoba nije stekla vlasništvo jer će se po hrvatskom pravu uzeti u obzir da je u Engleskoj neuspješno završeno stjecanje vlasništva.

⁷⁴ Također su promjenljive poveznice i državljanstvo, prebivalište, uobičajeno boravište i boravište, dok su stalne poveznice, na primjer, mjesto gdje nekretnina leži, mjesto počinjenja protupravnog čina i mjesto sklapanja ugovora.

⁷⁵ Kegel pak govori o stvari koja prelazi u drugu državu *nakon* što je stvarno pravo nastalo, odnosno *za vrijeme* nastajanja stvarnopravnih činjenica (Vidi Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 771 i 773).

⁷⁶ Usporedi Siehr, *op. cit.* u bilj. 53, str. 271.

Iz oba primjera razvidno je da novi statut kod promjene statuta, u pravilu, samo preuzima zatečenu pravnu situaciju na stvari "sa stvarnopravnim pečatom koji joj je ostavio dosadašnji statut. Novi stvarni statut načelno zato i priznaje pravo na stvari koje je valjano nastalo po propisima ranijeg statuta, iako sada on ima ovlasti nad stvari."⁷⁷ Dakle, polazeći od zaštite valjano stečenih prava, novi statut priznaje po starom statutu valjano stečena prava.

Takvo pravno rješenje problema vremenske primjene stvarnog statuta u čl. 21. st. 1. HRZMPP-a odnosi se na stjecanje i prestanak vlasništva, a prihvaćeno je i u poredbenoj sudskoj praksi, npr. u austrijskoj⁷⁸, njemačkoj⁷⁹ te švicarskoj⁸⁰, a također i u najvećem dijelu poredbene pravne doktrine.⁸¹ Navedeno stajalište također je doktrinarno prihvaćeno i u hrvatskom pravu.⁸² Dakle, kada je riječ o završenim stvarnopravnim situacijama u kojima dolazi do stjecanja ili prestanka stvarnih prava na pokretninama, u pravilu se primjenjuje stari, odnosno raniji statut.

Prema odredbi HRZMPP-a, vrstu i sadržaj prava na stvari, ako prisprije u drugu državu, prosuđivat će se po pravu države u kojoj se stvar nalazi (čl. 21. st. 2.). Iznimno, dakle, kada je riječ o vrsti i sadržaju stvarnih prava, u završenim pravnim situacijama primjenjuje se novi statut odnosno pravo novoga *situsa* pokretnine.

Primjer: Iako je hrvatski izvoznik robe u Švicarsku ili Francusku s kupcem usmeno ili u pisanom obliku ugovorio pridržaj prava vlasništva za isporučenu robu, kada navedena roba stigne u spomenute zemlje, pridržaj prava vlasništva bit će valjan samo onda ako je po švicarskom pravu upisan u poseban švicarski, odnosno po francuskom pravu, u određeni francuski registar. To znači da se pridržaj prava vlasništva neće ocjenjivati po ranijem statutu (hrvatskom kao

⁷⁷ Presuda njemačkog Saveznog suda od 20. ožujka 1963., BGHZ 39, 175.

⁷⁸ Presuda austrijskog Vrhovnog suda od 14. prosinca 1983., RIW 1985, 265 i Öst. OGH ÖestJZ 1990., 181, citirano prema Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 771.

⁷⁹ Presuda njemačkog Saveznog suda od 20. ožujka 1963., BGHZ 39, 173 i 175, IPR-spr. 1962-63 Nr. 60, kao i LG Frankfurt AWD 58, 190, citirano prema Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 771.

⁸⁰ BGE 109 II 319, 323; BGE 38 II 194, 198 i BGE 74 II 224, 228.

⁸¹ Već je 1911. Institut za međunarodno pravo prihvatio izneseno stajalište (vidi *Annuaire de l'Institut de Droit international*, 1911., str. 395). Usporedi također: Kropholler, *op. cit.* u bilj. 1, str. 559 – 562; Heini, *op. cit.* u bilj. 16, str. 810; Schnyder, A. K., *Das neue IPR-Gesetz*, Schulthess, Zürich, 1990., str. 92; Schwimann, *op. cit.* u bilj. 45, str. 1411.

⁸² Usporedi npr. Sajko, *op. cit.* u bilj. 9, str. 249 i Eisner, *op. cit.* u bilj. 16, str. 179 te Bouček, *op. cit.* u bilj. 4, str. 58 – 59.

države odaslanja), već po novom statutu (švicarskom ili francuskom kao države odredišta).

Ovo pravno pitanje uređeno je sadržajno identičnom odredbom austrijskog ZMPP-a, prema čijim odredbama se “vrste stvarnih prava i njihov sadržaj” ocjenjuju po pravu države u kojoj se stvari nalaze (paragraf 31. st. 2).⁸³ Pravno tumačenje navedene odredbe dao je i austrijski Vrhovni sud istaknuvši da stvarno pravo nastalo u inozemstvu može proizvoditi stvarnopravne učinke samo onda ako je u skladu s unutarnjim stvarnopravnim poretkom. Priznanje po novoj *lex rei sitae*, prema stajalištu toga suda, ovisit će prije svega o njegovu pridržavanju temeljnih načela založnog prava.⁸⁴

Sadržajno identičnu odredbu ima i švicarski ZMPP, koji određuje da je za “sadržaj i ostvarenje stvarnih prava” na pokretninama mjerodavna *lex rei sitae* (čl. 100. st. 2).⁸⁵ Upis prava pridržaja vlasništva kao konkretizacija sadržaja stvarnopravnog odnosa dobio je u švicarskoj sudskoj praksi posebnu pravnu važnost jer je švicarski Savezni sud zaključio da je obveza uknjižbe pridržaja vlasništva u odgovarajući javni upisnik (čl. 715. švicarskog Građanskog zakonika) sastavni dio švicarskog javnog poretka.⁸⁶

Njemački ZMPP iz 1999. navedeno pravno pitanje rješava općenitijom odredbom prema kojoj će se sadržaj stvarnih prava stečenih po starom statutu procjenjivati prema novoj *lex rei sitae* (čl. 43. st. 2. UZGZ-a).⁸⁷ Dakle, zaštita valjana stečenih prava po starom statutu glede sadržaja stvarnih prava bit će ograničena zaštitom unutarnjeg pravnog prometa. Ovoj odredbi njemačkog ZMPP-a prethodila je njemačka sudska praksa koja je u svojem pristupu uređenju stvarnopravnih odnosa s međunarodnim obilježjem znatno drukčija od spomenutih austrijskih i švicarskih odredaba, kao i njihovih interpretacija u sudskoj praksi. Ocjena da je njemačka sudska praksa pri usporedbi stranih pravnih instituta stvarnog prava bila velikodušna⁸⁸ temelji se na potvrđivanju

⁸³ Vidi o tome: Schwimann, *op. cit.* u bilj. 45, str. 1414.

⁸⁴ Presuda austrijskog Vrhovnog suda od 14. prosinca 1983., IPRax, 1985., str. 165.

⁸⁵ Usporedi Heini, *op. cit.* u bilj. 16, str. 814 i 815.

⁸⁶ Presuda švicarskog Saveznog suda od 19. kolovoza 1980., IPRax, 1982., str. 199.

⁸⁷ “Ako stvar na kojoj su već stečena prava prisprije u drugu državu, ta prava ne mogu se ostvarivati u suprotnosti s pravom te države.” (preveo V. Bouček). Dakle, pravo države novog *situsa* stvari bit će mjerodavno za sadržaj stvarnih prava stečenih u državi starog *situsa*.

⁸⁸ Kreuzer, K., *Inlandswirksamkeit fremder besitzloser vertraglicher Mobiliarsicherheiten: die italienische Autohypothek und das US-amerikanische mortgage an Luftfahrzeugen*, IPRax, 1993., str. 159.

funkcionalne jednakosti francuskog registarskog založnog prava⁸⁹ i talijanske hipoteke na osobnom vozilu⁹⁰ sa sustavom njemačkoga stvarnog prava.

U francuskom MPP-u⁹¹ načelno se prihvaća da valjano stečena stvarna prava po određenoj *lex rei sitae* ne prestaju prenošenjem u inozemstvo, ali će imati samo onakav učinak kakav sadržaj joj daje nova *lex rei sitae*. Prema francuskoj sudskoj praksi strano stvarno pravo, iako je valjano stečeno po ranijem statutu, u Francuskoj neće imati utjecaj ako ga francusko stvarno pravo ne poznaje.⁹²

3.3. Otvorene pravne situacije

Prema odredbi HRZMPP-a, ako na stvari koja prisprije iz jedne države u drugu nije već stečeno neko stvarno pravo, za stjecanje ili prestanak tog prava uvažavaju se i činjenice nastale u drugoj državi (čl. 21. st. 3.).

O otvorenim pravnim situacijama je, primjerice, riječ kada po odredbama starog, odnosno ranijeg stvarnog statuta još nisu (bile) ispunjene pretpostavke za prijelaz vlasništva s dosadašnjeg vlasnika na stjecatelja dosjelošću.

⁸⁹ Njemačka sudska praksa polazi od sljedećeg stajališta: "Budući da francusko i njemačko stvarno pravo u svrhu osiguranja tražbine, kao u ovom predmetu, koriste slične vrste sudskog založnog prava, tada ne može biti u suprotnosti sa svrhom odredaba založnog prava iz Građanskog zakona kada bi se u ovom predmetu priznalo francusko registarsko založno pravo." (Presuda njemačkog Saveznog suda od 20. ožujka 1963., BGHZ 39, str. 177 – 178).

⁹⁰ Talijan (Sicilijanac) je u Njemačkoj prodao Nijemcu svoj Ferrari kupljen u Italiji, a na kojem je prema talijanskom pravu postojala autohipoteka u korist banke. Postojanje tereta na kupljenom osobnom vozilu Nijemac je mogao vidjeti iz isprava predmetnog vozila. Banka svoju tražbinu želi u Njemačkoj prisilno naplatiti iz vrijednosti Ferrarija. Prema stajalištu njemačkog Saveznog suda valjalo bi priznati u Italiji osnovanu autohipoteku da je vozilo tamo ostalo, ali budući da je zalog koji se ne nalazi u posjedu banke unovčen, na odgovarajući način se primjenjuju pravila njemačkog založnog prava (Presuda njemačkog Saveznog suda od 11. ožujka 1991., IPRspr 1991, Nr. 71, NJW 1991., str. 1415, kao i IPRax, 1993., str. 176 i 177).

⁹¹ Francusko MPP do danas nije kodificirano. Nakon Drugog svjetskog rata uslijedila su tri pokušaja kodifikacije, od kojih je posljednji bio 1967. Budući da novi francuski ZMPP nije donesen, na stvarnopravne odnose primjenjuje se i nadalje čl. 3. st. 2. Code civila iz 1804. koji određuje mjerodavno pravo za nekretnine. Iz toga jednostranog kolizijskog pravila sudska praksa i doktrina stvorile su tumačenjem dvostrano kolizijsko pravilo koje se odnosi i na pokretnine (O tome pobliže npr. Batiffol, H.; Lagarde, P., *Traité de droit international privé*, vol. 1, 8 ed., Librairie générale, Paris, 1993., str. 463 – 468 i Stoll, *op. cit.* u bilj. 45, str. 31).

⁹² Usporedi npr. presudu francuskog Kasacijskog suda od 3. svibnja 1973., *Revue critique de droit international privé*, 1974., str. 100.

Primjer: Prema pravu države B za stjecanje vlasništva na pokretnoj stvari dosjelošću potrebno je deset godina. Ako je fizička osoba u državi A, u kojoj je rok za dosjelošću šest godina, u posjedu imala pokretnu stvar tri godine, a zatim u kontinuitetu u državi B sedam godina, tada će ta fizička osoba, dosjelošću po pravu države B, ali uvažavajući i činjenicu iz države A, postati vlasnikom stvari u državi B po pravu države B.

Iz navedenog primjera razvidno je da su za stvarnopravne odnose podjednako relevantne činjenice koje postoje ne samo u sadašnjoj državi *situsa* stvari, već i one u državi ranijeg *situsa* stvari. Opisani problem vremenske primjene stvarnog statuta glede stjecanja vlasništva dosjelošću ne rješava se u poredbenom MPP-u na jedinstven način.

U njemačkom MPP-u navedeni pravni problem rješava se fragmentarnim pravilom o promjeni statuta pod čiju odredbu se može podvesti i opisani problem dosjelošći. Odredba njemačkog MPP-a određuje da se za stjecanje stvari u Njemačkoj na stvari na kojoj (još) nije (u inozemstvu) stečeno pravo, uzimaju u obzir i stvarnopravne činjenice nastale u inozemstvu (čl. 43. st. 3. UZGZ-a).⁹³ Navedena odredba nije kolizijsko pravilo, već pravilo neposredne primjene⁹⁴, odnosno materijalna odredba s inozemnim činjeničnim elementima.⁹⁵

Navedena odredba njemačkog MPP-a slijedi već ranije poznatu praksu njemačkog Saveznog suda. Raspravljajući o ugovoru o prodaji strojeva za pletenje, zaključenom u Italiji između talijanskog prodavatelja i njemačkog kupca, njemački je sud ocijenio valjanom usmeno ugovorenu klauzulu o pridržaju vlasništva, pa je na temelju toga talijanska stranka u stečajnom postupku, koji se provodio u Njemačkoj nad njemačkim kupcem, utvrđena vlasnikom strojeva za pletenje. Dakle, talijanski prodavatelj je na temelju primjene ranijeg stvarnog statuta (na otvorenu pravnu situaciju), po kojem još nisu bile ispunjene pretpostavke za prijelaz vlasništva pokretne stvari na novog vlasnika, ostao i nadalje vlasnik strojeva za pletenje.⁹⁶

Sadržajno veoma slična odredbi njemačkog MPP-a je i kolizijska odredba švicarskog ZMPP-a koja određuje da će se na otvorene pravne situacije glede

⁹³ “Ako na stvari koja je prispjela u tuzemstvo još ranije nije stečeno pravo, tada se za stjecanje u tuzemstvu uzimaju u obzir i činjenice nastale u inozemstvu.” (preveo V. Bouček).

⁹⁴ Usporedi Siehr, *op. cit.* u bilj. 53, str. 270.

⁹⁵ Usporedi Stoll, H., *Zur gesetzlichen Regelung des Internationalen Sachenrechts in Artt. 43-46 EGBGB*, IPRax, 2000., str. 263.

⁹⁶ Vidi presudu njemačkog Saveznog suda od 2. veljače 1966., “Strickmaschinenfall”, BGHZ 45, 95 kao i IPRspr. 1966-67, Nr. 54.

stjecanja i prestanka vlasništva na pokretnim stvarima, uvažavanjem činjenica nastalih u inozemstvu, primijeniti švicarsko pravo (čl. 102. st. 1.). Pod navedenim pretpostavkama predleži, dakle, primjena nove *lex rei sitae*.⁹⁷

Švicarska sudska praksa navedenu odredbu primjenjivala je pri rješavanju problema stjecanja vlasništva dosjelošću na pokretninama⁹⁸, ako je bila riječ o otvorenim pravnim situacijama protegnutim na više pravnih poredaka.⁹⁹

I dok navedene odredbe njemačkog i švicarskog ZMPP-a vrijede načelno za sve otvorene pravne situacije glede stjecanja i prestanka vlasništva na pokretnim stvarima, u talijanskom MPP-u¹⁰⁰ je pitanje dosjelogosti uređeno posebnim pravnim pravilom za dosjelogost na pokretninama, kojim se upućuje na pravo države u kojoj se nakon proteka roka za dosjelogost pokretna stvar nalazi (čl. 53. talijanskog ZMPP-a). Sadržajno identična odredba glede dosjelogosti nalazi se i u paragrafu 41. mađarskog ZMPP-a.

U našem hipotetskom primjeru za otvorenu pravnu situaciju naveli smo da pokretna stvar iz države s kraćim rokom dosjelogosti (šest godina) prelazi u državu s dužim rokom dosjelogosti (deset godina). Ako bi pak dosjelogost na pokretnoj stvari počela u državi čije pravo određuje duže vrijeme potrebno za dosjelogost, a završavala u državi čije odredbe *legis rei sitae* određuju kraći rok za dosjelogost, tada bi postojala i mogućnost primjene instituta prijevarnog zaobilaženja prava.¹⁰¹

Poredbenopravni primjeri kolizijskopravnog rješavanja promjenjivosti statuta pokazuju da je pri tome riječ o složenim pravnim situacijama, ali i da je istodobno

⁹⁷ Usporedi Heini, *op. cit.* u bilj. 16, str. 822.

⁹⁸ Usporedi npr. BGE 94 II 297, S. 305 ff E. 5 b, (predmet: *Goldschmidt c/a Körfer*), citirano prema Heini, *op. cit.* u bilj. 16, str. 823.

⁹⁹ Njemački, *sog. "gestreckten" Tatbestände*.

¹⁰⁰ Talijanski Codice civile iz 1942. u čl. 22. određivao je mjerodavno pravo za pokretnine i nekretnine upućivanjem na opće kolizijsko načelo *lex rei sitae*. Pitanje stvarnog statuta na cjelovit način uređeno je tek donošenjem Zakona za reformu talijanskog međunarodnog privatnog prava od 31. svibnja 1995. (Legge 31 maggio 1995, n 218 Riforma del sistema di diritto internazionale privato, Gazz. uff. Suppl ord N 68, 3. 6. 1995.) i to čl. 51. do 55. Vidi također: Montanari, A.; Narcisi, V. A., *Conflict of Laws in Italy*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 1997., str. 53 i 54.

¹⁰¹ "Ne primjenjuje se pravo strane države koje bi bilo mjerodavno prema odredbama ovog ili drugoga ... zakona ako bi cilj njegove primjene bio izbjegavanje primjene prava Republike Hrvatske." (ex čl. 5. ZRS-a). Važeći HRZMPP nema odredbu o frauduloznosti, pa bi se ona trebala dokazivati u okviru instituta javnog poretka u smislu važećeg čl. 12. HRZMPP-a. Međutim, ostaje dvojbeno je li moguće uz slobodu kretanja građana EU-a iz čl. 21. UFEU-a i ostale tržišne slobode dokazati zlu namjeru premještanjem tjelesne pokretne stvari iz jedne u drugu državu članicu EU-a.

riječ o takvim životnim situacijama koje su u suvremenom pravnom prometu sve češće. Upravo na temelju tih životnih privatnopravnih situacija, prikazanih na primjeru strane sudske prakse i sada usklađenih odredaba hrvatskog MPP-a, pretpostavljamo da će hrvatski sudovi moći lakše primjenjivati novouvedenu odredbu čl. 21. HRZMPP-a.

Za razliku od odredbe čl. 21. HRZMPP-a, kolizijska pravila čl. 22. i čl. 23. sadržajno su poznata i slična onima iz čl. 18. st. 2. i 3. ZRS-a i njihova su dopunjena verzija kada je riječ o *res in transitu* i prijevoznim sredstvima.

4. *Res in transitu* (čl. 22. HRZMPP-a – Stvari u “provozu”)

Kada u okviru stvarnog statuta u odredbama nacionalnih ZMPP-a raspravljamo o stvarima u prijevozu (*res in transitu*), suočavamo se s pravnim problemom u kojemu ne možemo, kao kod primjene *lex rei sitae*, potpuno jednoznačno odgovoriti na pitanje kako odrediti mjerodavno pravo. Budući da je riječ o pokretnoj stvari, najčešće o robi u međunarodnom prijevozu, *situs* pokretne stvari se mijenja time što iz jedne države, često prijelazom preko područja još neke, dolazi u drugu državu. Pri tome razlikujemo državu odaslanja, (eventualno) tranzitne države i državu odredišta. Problem određivanja mjerodavnog prava pojavit će se ako se tijekom prijevoza stvari pojave okolnosti koje imaju stvarnopravno obilježje.

HRZMPP određuje da je za stjecanje i prestanak stvarnih prava na stvarima u “provozu”, nastalih na temelju pravnog posla, mjerodavno pravo mjesta njihova odredišta (čl. 22.). Dakle, *res in transitu* prosuđuje se po *lex loci destinationis*, odnosno po *lex loci futuri*.¹⁰²

Primjer: Kontingent žitarica ukrcanih na brod koji plovi iz Buenos Airesa za Murmansk prodan je na hamburškoj robnoj burzi. Koje pravo je mjerodavno za stjecanje vlasništva?

U opisanom hipotetskom slučaju na temelju pravnog posla dolazi do stvarnopravnog raspolaganja s pokretninom, što rezultira promjenom statuta za robu kao pokretnu stvar. Pitanje mjerodavnog prava za stvari u prijevozu može se tradicionalno riješiti, u pravilu, na dva načina. Jedan je da se za poveznicu odredi mjesto iz kojega se roba otprema, dakle, odaslanja.¹⁰³ Drugi način je,

¹⁰² Ovaj naziv temelji se na pretpostavci da će promjenom *situsa* stvar u budućnosti prispjeti na predviđeno mjesto.

¹⁰³ Npr. čl. 6. Haške konvencije iz 1958. o mjerodavnom pravu za prijenos vlasništva u slučaju međunarodne kupoprodaje tjelesnih pokretnih stvari. Pri tome valja imati u vidu da ta Konvencija nije stupila na snagu kao međunarodni ugovor; *ex* čl. 6. češkog i slovačkog ZMPP-a također sadržava poveznicu mjesto odaslanja stvari.

kao što određuje čl. 22. HRZMPP-a, za mjerodavno pravo odrediti pravo mjesta odredišta robe.¹⁰⁴ Taj način u suvremenom pravu prevladava.¹⁰⁵

Navedeno kolizijskopravno rješenje utemeljeno je na nekoliko argumenata koji pokazuju da se izbor zakonodavca temelji na općoj ideji vodilji u MPP-u, a to je primjena prava najuže veze. Kao prvo, mjesto odredišta je pravo najuže veze jer napuštanjem ili premještajem iz mjesta odaslanja, stvar (roba) u pravilu gubi s mjestom odaslanja svoju pravnu vezu. Drugi je razlog što je lakše dokazati mjesto odredišta nego mjesto s kojeg je roba otpremljena (mjesto odaslanja), pa se na taj način izbjegava i moguća manipulacija mjerodavnim pravom. Osim toga, *lex loci futuri* opravdano je primijeniti posebice u situaciji kada je riječ o stvarnopravnim učincima “pravnih poslova” koji se sklapaju dok se stvar nalazi u prijevozu.¹⁰⁶ Pri tome može biti riječ o stvarima koje nemaju pravni *situs* (nalaze se na brodu na otvorenom moru ili u istom pravnom režimu u prijevozu zrakoplovom), kao i o stvarima čiji *situs* nije određen ili je slučajan¹⁰⁷ (npr. prisilna promjena kretanja broda uvjetovana njegovim većim kvarom ili izbjegavanjem najavljenog velikog nevremena).

Međutim, postoji i iznimka. Na *res in transitu* neće se primijeniti pravo mjesta odredišta zbog općih načela našega pravnog sustava u slučaju kada do promjene stvarnih prava dolazi djelovanjem nadležnih državnih tijela, kao npr. u slučaju ostvarenja založnog prava na robi kao pokretnoj stvari u državi kroz koju se roba prevozi ili zbog pljenidbe te robe. U navedenim slučajevima će se iznimno primijeniti odredbe *legis fori* (te tranzitne države), dakle, pravo svakodobnog *locus rei sitae*.¹⁰⁸

5. Stvarna prava na prijevoznim sredstvima (čl. 23. HRZMPP-a)

Odredba HRZMPP-a o mjerodavnom pravu na prijevozna sredstva odnosi se na vodna, zračna i tračna prijevozna sredstva (čl. 23.).¹⁰⁹ Time je pojam prije-

¹⁰⁴ Dakle, mjesto odaslanja i mjesto odredišta su staro i novo mjesto gdje stvar leži.

¹⁰⁵ Vidi npr. para. 43. st. 1. reč. 1. mađarskog ZMPP-a, čl. 101. švicarskog ZMPP-a, kao i čl. 52. talijanskog ZMPP-a.

¹⁰⁶ Upravo za takvu privatnopravnu situaciju s međunarodnim obilježjem određuje mjerodavno pravo čl. 101. švicarskog ZMPP-a i pritom upućuje na pravo mjesta odredišta.

¹⁰⁷ Usporedi Heini, *op. cit.* u bilj. 16, str. 819.

¹⁰⁸ To je pravo svakodobnog mjesta gdje se stvar nalazi, ali ujedno i vlastito pravo nadležnog tijela primjene, dakle *lex fori*. Usporedi Sajko, *op. cit.* u bilj. 9, str. 143.

¹⁰⁹ Vidi više o tome u: Bouček, *Prijevozna sredstva u optici hrvatskog i poredbenog međunarodnog privatnog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 1-2, 2008., str. 361 – 389.

voznih sredstava širi od onoga iz ZRS-a, koji ne obuhvaća tračna prijevozna sredstva (ex čl. 18. st. 3).

Kolizijskopravni problem određivanja mjerodavnog prava za prijevozna sredstva gotovo je identičan onom sa stvarima u prijevozu jer je i tu riječ o stvarima koje mogu relativno brzo promijeniti *situs* i iz jednog pravnog poretka prispeti u drugi. Međutim, posebnost prijevoznih sredstava je u tome što ona imaju svoje matično mjesto u kojem su u pravilu i registrirana za promet.

HRZMPP određuje da je za stvarna prava na vodnim i zračnim prijevoznim sredstvima, koja su registrirana u javnom registru, mjerodavno pravo države u kojoj se vodi registar (čl. 23. st. 1.), a za stvarna prava na tračnim prijevoznim sredstvima mjerodavno je pravo države u kojoj se nalazi sjedište uprave osobe koja organizira prijevoz (čl. 23. st.2.).

Najčešći način za određenje mjerodavnog prava za prijevozna sredstva bilo je upućivanje na pravni poredak države čiju državnu pripadnost prijevozna sredstva imaju, kao npr. čl. 18. st. 3. ex ZRS-a.¹¹⁰

Kada je u čl. 23. st. 1. HRZMPP-a riječ o vodnim i zračnim prijevoznim sredstvima, misli se ponajprije na brodove i zrakoplove koji državnu pripadnost stječu upisom u odgovarajući upisnik brodova, odnosno izdavanjem privremenoga upisnog lista (čl. 179. st. 1. Pomorskog zakonika)¹¹¹ te upisom zrakoplova u registar (čl. 46. st. 1. Zakona o zračnom prometu).¹¹²

Kada je u čl. 23. st. 2. HRZMPP-a riječ o tračnim prijevoznim sredstvima, misli se ponajprije na željeznice. Ova je odredba u stvarnom statutu u hrvatskom MPP-u novost jer čl. 18. st. 3. ZRS-a nije obuhvaćao tračna prijevozna sredstva. Eisner je predlagao da se na željeznice primjenjuje kolizijsko pravilo koje vrijedi za stvari u prijevozu.¹¹³ Budući da tračna prijevozna sredstva imaju istu gospodarsku funkciju kao brodovi i zrakoplovi, pa i veoma slične kolizijskopravne probleme, stvarnopravne odnose željeznice kao prijevoznog sredstva također ne bi bilo primjereno vezati uz pravo svakodobnog mjesta u kojem se ona kao pokretna stvar nalazi jer to ne bi bilo u duhu primjene prava najuže veze.

HRZMPP, polazeći od poredbenog MPP-a, određuje da je za stvarna prava na tračnim prijevoznim sredstvima mjerodavno pravo države u kojoj se nalazi sjedište uprave osobe koja organizira prijevoz (čl. 23. st. 2.).

¹¹⁰ Usporedi Sajko, *op. cit.* u bilj. 9, str. 143.

¹¹¹ Narodne novine, br. 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 26/2015 i 17/2019.

¹¹² Narodne novine, br. 132/1998, 69/2009, 84/2011, 54/2013, 127/2013, 92/2014 i 134/2021.

¹¹³ Eisner, *op. cit.* u bilj. 16, str. 190.

Sadržajno identičnu odredbu u poredbenom MPP-u nalazimo npr. u austrijskom ZMPP-u koji određuje da je za tračna prijevozna sredstva mjerodavno pravo u kojem željezničko poduzeće koje ta prijevozna sredstva koristi ima stvarno sjedište svoje glavne uprave (čl. 33. st. 2. druga rečenica).

Španjolski Građanski zakon iz 1889./1981., koji parcijalno sadržava i određene odredbe španjolskog MPP-a, određuje za brodove, zrakoplove i tračna prijevozna sredstva pravo mjesta njihova “unošenja, upisa ili registracije”¹¹⁴ (čl. 10. st. 2. prva rečenica). Dakle, prema španjolskom MPP-u, ne čineći razliku između vodnih i zračnih prijevoznih sredstava, za stvarnopravne odnose na tračnim prijevoznim sredstvima mjerodavno je (također) pravo mjesta njihove registracije.

Njemačko MPP u UZGZ-u sadržava sadržajno slično, ali nomotehnički drukčije oblikovano kolizijskopravno rješenje. Prvo se općenito određuje da se prava na zračnim, vodnim i tračnim prijevoznim sredstvima prosuđuju po pravu države podrijetla¹¹⁵ (čl. 45. st. 1.), a zatim se za tračna prijevozna sredstva navodi da je to pravo države registracije¹¹⁶ (t. 3. st. 1. čl. 45. njemačkog UZGZ-a).

U nastavku rada potrebno je izravno odgovoriti i na pitanje o tome koje pravo je mjerodavno za motorna vozila kao prijevozna sredstva.

U suvremenom poredbenom pravu prevladalo je stajalište prema kojem se na motorna vozila načelno primjenjuje *lex rei sitae*.¹¹⁷

U dosad prikazanim relativno čestim odredbama poredbenog MPP-a, kojima se određuje mjerodavno pravo za prijevozna sredstva, jedino španjolski Građanski zakon iz 1889./1981. sadržava i eksplicitnu odredbu za motorna vozila. Tim kolizijskim pravilom se određuje da je za “automobile i druga cestovna prijevozna sredstva” mjerodavno pravo mjesta na kojem se oni nalaze (čl. 10. st. 2. druga rečenica). *Ratio* ove odredbe je davanje prednosti zaštiti tuzemnog pravnog prometa jer je Španjolska kao turistička destinacija u većem dijelu godine preplavljena stranim motornim vozilima.

Identičan zaključak mogao bi se (*arg. a contrario*) izvesti i iz odredbe čl. 45. st. 1. t. 1) do 3) njemačkog UZGZ-a. Naime, ako se u odredbi čl. 45. navedenog

¹¹⁴ Španj. *abanderamiento, matricula o registro*; njem. *Eintragung, Einschreibung oder Registrierung*.

¹¹⁵ Njem. *Herkunftsstaat*.

¹¹⁶ Njem. *der Staat der Zulassung*.

¹¹⁷ Usporedi Stoll, *op. cit.* u bilj. 45, str. 264 i Kreuzer, K., *Gutachtliche Stellungnahme zum Referentenentwurf eines Gesetzes zur Ergänzung des Internationalen Privatrechts (Außervertragliche Schuldverhältnisse und Sachen) – Sachenrechtliche Bestimmungen*, u: Heinrich, D. (Hrsg.), *Vorschläge und Gutachten zur Reform des deutschen internationalen Sachen- und Immaterialgüterrechts*, Mohr Siebeck, Tübingen, 1991., str. 37.

zakona, koja nosi naslov “prometna sredstva”, govori (samo) o zračnim, vodnim i tračnim prometnim sredstvima, onda se na motorna vozila ne primjenjuje ta odredba, već opće kolizijskopravno pravilo stvarnog statuta, a to je *lex situs*. Ovakvo načelno stajalište bilo je već ranije zastupano u njemačkoj sudskoj praksi¹¹⁸, a prevladalo je u raspravi u povodu donošenja izmjena i dopuna njemačkog MPP-a 1999., kao i u doktrini.¹¹⁹

Ipak, njemačko MPP se razlikuje od španjolskog jer je uvođenjem klauzule izuzeća (omekšavajuće klauzule) člankom 46. UZGZ-a¹²⁰ omogućilo elastičniji pristup kolizijskopravnom problemu motornih vozila. Osim što je njemačko kolizijskopravno uređenje stvarnopravnih odnosa na motornim vozilima ugradilo sva pravna iskustva od 1981. do 1999., jer su još 1981. mijenjane i dopunjene odredbe španjolskog MPP-a, razvidno je bilo da između određenih vrsta motornih vozila (npr. cisterni, kamiona i autobusa za međunarodni prijevoz robe i putnika) i spomenutih zračnih, vodnih i tračnih prometnih sredstava postoji veoma velika sličnost u gospodarskoj namjeni. Zbog toga bi i za motorna vozila trajno namijenjena međunarodnom prijevozu roba i osoba također moglo biti mjerodavno pravo države u kojoj su ona registrirana, a za osobna motorna vozila, pak, vrijedi, kao što smo već ranije naveli, opće kolizijsko načelo *lex rei sitae*.¹²¹

III. ODREDBE STVARNOG STATUTA HRZMPP-a – *DE LEGE FERENDA*

1. Općenito

Iz dosadašnjega rada očito je da se suvremeno dinamično kretanje robe, usluga i kapitala odrazilo i na važeća poredbena kolizijska pravila za rješavanje stvarnopravnih odnosa s međunarodnim obilježjem koja je jednim dijelom preuzeo i novi HRZMPP. Međutim, iako su opće odredbe stvarnog statuta u čl. 20. do 23. hrvatskog ZMPP-a iz 2017. europeizirane, držimo da hrvatski ZMPP treba odgovoriti zahtjevima današnjice, ali i sutrašnjice, i pružiti elastična pravna rješenja koja će još primjerenije pratiti i pospješiti međunarodni

¹¹⁸ Vidi npr. presudu njemačkog Saveznog suda od 20. ožujka 1963., BGHZ 39, 173. Usporedi također LG Ravensburg IPRspr 1954-55 Nr 75; OLG Celle IPRspr 1978 Nr 41; BGH IPRspr 1991 Nr 70, citirano prema Stoll, *op. cit.* u bilj. 45, str. 264.

¹¹⁹ Usporedi Stoll, *op. cit.* u bilj. 45, str. 264; von Bar, C., *IPR, II, Besonderer Teil*, C. H. Beck, München, 1991., str. 556 i Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 777 – 778.

¹²⁰ Vidi više o tome u nastavku rada *infra*, pod III.

¹²¹ Usporedi Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 672.

pravni promet. To bi najuspješnije ostvarile izostala odredba posebne klauzule izuzeća kao i mogućnost ograničenoga izbora mjerodavnog prava za stranke s djelovanjem *inter partes*.

2. Je li potrebno omekšanje poveznice *locus rei sitae* primjenom posebne klauzule izuzeća?

Budući da se načelo *lex rei sitae* temelji na zaštiti pravne sigurnosti, eventualna primjena klauzule izuzeća treba biti ograničena zaštitom pravne sigurnosti, pri čemu moraju ostati sačuvana prava trećih. Istodobno, pak, dinamika suvremenog života pokazuje toliku raznovrsnost (stvarno)pravnih odnosa da u nekim pravnim situacijama primjena prava mjesta gdje stvar leži ne bi imala najužu vezu s tim pravnim poretkom. Evo dva životna hipotetska primjera.

Primjer 1: Za vrijeme skijanja u Austriji jedan strani turist prodao je drugom stranom turistu skijašku opremu koju je ranije na skijalištu unajmio. Pod kojim pretpostavkama kupac može steći vlasništvo, prosuđivat će se po pravu mjesta gdje se stvar (skijaška oprema) nalazi. Klauzulu izuzeća ne možemo primijeniti jer na mjestu gdje se stvar nalazi postoji stvarnopravni odnos s trećim, a to je bivši (stvarni) vlasnik opreme.

Primjer 2: Na povratku sa skijanja u Austriji u zagrebačkom autobusu koji je zastao u Sloveniji obavljena je između suputnika iz Zagreba prodaja dijela skijaške opreme koja je bila vlasništvo prodavatelja. U ovom slučaju primijenit će se omekšavajuća klauzula, pa se slijedom toga neće primijeniti pravo mjesta na kojem se stvar u trenutku stjecanja nalazila jer s trećim ne postoji pravna veza. Budući da je stupanj pravne veze s državom u kojoj je došlo do stjecanja stvari neznatan, primijenit će se pravo države s kojom postoji bitno uža veza: polazno mjesto putovanja ili pravo zajedničkog uobičajenog boravišta stranaka.

Dakle, ne dirajući u *lex rei sitae* kao načelo pri određivanju mjerodavnog prava za stvari, ipak je na pokretne stvari iznimno moguće primijeniti pravo koje je u bitno užoj vezi s tom stvari, pod pretpostavkom da na mjestu gdje se stvar nalazi ne postoji stvarnopravni odnos s trećim.

S tim u svezi postavlja se daljnje pitanje: Odriče li nepostojanje posebne omekšavajuće klauzule u odredbama HRZMPP-a već danas mogućnost primjene nekog drugog prava kao prava bitno uže veze pri rješavanju stvarnopravnih odnosa s međunarodnim obilježjem? Držimo da bi takvo tumačenje važećih odredaba HRZMPP-a, kao prvo, bilo suprotno općoj klauzuli izuzeća iz čl. 11. toga Zakona jer se navedena odredba nalazi u općim odredbama o mjerodavnom pravu HRZMPP-a te se primjenjuje na sve odredbe hrvatskog autonomnog MPP-a. Kao drugo, općenito u MPP-u, na svaku privatnopravnu situaciju s

međunarodnim obilježjem želimo u određivanju mjerodavnog prava pravo koje je s određenim pravnim poretkom (pravom) u najužoj vezi. To izričito određuje npr. austrijski ZMPP iz 1978.¹²², a već od sredine prošloga stoljeća u doktrini MPP-a vrijedi spomenuto načelo primjene prava najuže veze. Klauzula izuzeća, pak, tek se u zadnjim desetljećima afirmirala kao zakonska odredba općeg dijela nacionalnih ZMPP-a, kao npr. u švicarskom ZMPP-u.¹²³

Slijedom navedenog držimo opravdanim i korisnim opće odredbe stvarnog statuta novog hrvatskog ZMPP-a tumačiti u duhu posebne (omekšavajuće) klauzule izuzeća, koja u određivanju mjerodavnog prava za stvarnopravne odnose na stvarima omogućuje, uz zaštitu prava trećih, primjenu prava bitno uže odnosno najuže veze.

U poredbenom pravu također postoji takva odredba. U njemačkom MPP-u od 1. lipnja 1999. na snazi je odredba prema kojoj će se (i) na stvarnopravne odnose na pokretninama primijeniti pravo najuže veze ako s pravom neke države postoji bitno uža veza nego s pravom mjesta gdje se pokretnina nalazi, odnosno s pravom mjesta odredišta ili s pravom državne pripadnosti kada je riječ o stvarima u prijevozu, odnosno prijevoznim sredstvima (čl. 46. njemačkog UZGZ-a).¹²⁴

Međutim, omekšanje poveznice *locus rei sitae* dobilo bi važan poticaj u hrvatskom MPP-u da se na stvarnopravne odnose s međunarodnim obilježjem (može) primijeni(ti) pravo koje su stranke izabrale. Ali, prethodno je potrebno reći je li opravdano i na stvarnopravne odnose s međunarodnim obilježjem primijeniti subjektivnu poveznicu stranačke autonomije.

3. Je li (i) na pitanja stvarnog statuta opravdano primijeniti stranačku autonomiju kao subjektivnu poveznicu?

O tom pravnom pitanju doktrina MPP-a ne daje jednoznačan odgovor. Iako mnogi autori tradicionalno razmatrajući stvarni statut ne spominju mogućnost omekšanja poveznice *locus rei sitae* uvođenjem subjektivne poveznice¹²⁵, stranačka autonomija se ipak, kako u doktrini¹²⁶, tako i u poredbenim formalnim

¹²² Vidi paragraf 1. st. 1. austrijskog ZMPP-a iz 1978.

¹²³ Vidi čl. 15. švicarskog ZMPP-a iz 1987.

¹²⁴ BGBl., I, 26/1999. od 31. svibnja 1999.

¹²⁵ Vidi više o tome u: Kieninger, E.-M., *Rechtswahlfreiheit im Sachenrecht?*, u: Witzleb, N.; Ellger, R.; Mankowski, P.; Merkt, H.; Remien, O. (Hrsg.), *Festschrift für Dieter Martiny zum 70. Geburtstag*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2014., str. 391 i dalje.

¹²⁶ Npr. Begründung zum Regierungsentwurf, Deutscher Bundestag – Drucksache, 14/343, str. 16; Kropholler, *op. cit.* u bilj. 1, str. 558 – 559; Stoll, *op. cit.* u bilj. 45, str. 171; Heini, *op. cit.* u bilj. 16, str. 831.

izvorima MPP-a¹²⁷, pod posebnim pretpostavkama određuje kao poveznica i za stvarnopravne odnose.

Kada se iznose razlozi protiv primjene stranačke autonomije na pravna pitanja stvarnog statuta, tada se, kao prvo, iznose isti razlozi već ranije spomenute zaštite pravne sigurnosti i predvidljivosti.¹²⁸ Pri tome se polazi od načela da stvarna prava u pravnom prometu djeluju *erga omnes* te da je princip publiciteta osim za ugovorne strane posebice važan i za treće osobe, osobito vjerovnike. Budući da se slijedom toga na stvarnopravne odnose treba primjenjivati *lex rei sitae*, ističu neki¹²⁹, stranačka autonomija je isključena.

Primjer: Iako su obje stranke u sporu bile njemačke pravne osobe koje su ugovorile primjenu njemačkog prava, njemački prizivni sud je zbog zaštite interesa vjerovnika primijenio poljsko pravo jer se uskladištena roba (konzerve) nalazila u Poljskoj te da su glede nje poljski vjerovnici imali određene stvarnopravne ovlasti.¹³⁰

Međutim, držimo da je i u hrvatskom MPP-u u određivanju mjerodavnog prava za stvarnopravne odnose moguća primjena *legis autonomiae* ako je riječ o pokretnim stvarima i ako se izabrano pravo primjenjuje u ograničenom opsegu. Pod navedenim pretpostavkama za primjenu stranačke autonomije postoji nekoliko argumenata.

Prvi argument: Ako se izborom mjerodavnog prava (kao i kod ugovornog statuta) ne dira u prava trećih, dakle, ako prava trećih bez obzira na ugovoreno mjerodavno pravo ostaju nedirnuti, tada i pravna priroda stvarnih prava koja i dalje djeluju *erga omnes* (prema trećima) ostaju nedirnuti, a time i načelo zaštite pravnog prometa. Na taj način bi se već općeprihvaćena stranačka autonomija kod ugovora, odnosno u obveznopravnim odnosima, proširila i na stvarnopravne odnose stranaka.¹³¹

¹²⁷ Vidi čl. 104. st. 1. švicarskog ZMPP-a iz 1987.

¹²⁸ U domaćoj doktrini vidi: Sajko, K., u: Sajko, K.; Sikirić, H.; Bouček, V., *Teze za hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu, teza 20, varijanta B*, u: Sajko i dr., *Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava*, Informator, Zagreb, 2001., str. 286 te Rauscher, *op. cit.* u bilj. 16, str. 402.

¹²⁹ U poredbenopravnoj doktrini vidi Kegel, G., *Internationales Privatrecht*, C. H. Beck, München, 1995., str. 571. Za austrijsko pravo vidi Schwimann, *op. cit.* u bilj. 45, str. 1407.

¹³⁰ Vidi presudu njemačkog Saveznog suda od 25. rujna 1996., IPRspr 1996, Nr. 56.

¹³¹ U tom smislu možemo govoriti o daljnjem trendu širenja primjene stranačke autonomije kao poveznice na MPP-u. Ona se u suvremenom pravu u potpunosti afirmirala kao poveznica za ugovore (npr. u Uredbi Rim I iz 2008. (čl. 3.) kao i u prije donesenoj Rimskoj konvenciji iz 1980. (čl. 3.), u Uredbi Rim II iz 2007. (čl. 14.)) – *lex*

Drugi argument: Primjenom stranačke autonomije izbjegli bi se problemi kod pokretnih stvari koji izlaze iz promjenljivosti statuta (vidi u ovome radu *supra*, pod 3.).¹³²

Treći argument: Kod stranačke autonomije polazi se od pretpostavke da stranke “najbolje znaju koje pravo im najviše odgovara”. U tom smislu je pravo koje su stranke izabrale ujedno i pravo najuže veze. Međutim, u izboru mjerodavnog prava za pokretne stvari, zbog spominjane pravne prirode stvarnih prava kojima je cilj djelovati prema trećima i na taj način štititi pravni promet, stranke ne mogu bez prethodno navedenih ograničenja izabrati mjerodavno pravo.¹³³ Dakle, primjenom ograničenog modela stranačke autonomije primjerene stvarnopravnim odnosima s međunarodnim obilježjem, stranke bi mogle za stjecanje i prestanak prava na stvarima birati između prava mjesta odaslanja stvari ili mjesta odredišta¹³⁴ ili prava koje je mjerodavno za njihov obveznopravni odnos.¹³⁵ To praktično znači da izbor mjerodavnog prava, kao i kod mjerodavnog prava za ugovore, djeluje samo *inter partes*.

Četvrti argument: Ovakvim tumačenjem stranačke autonomije u odredbama stvarnog statuta jača se načelo pravne sigurnosti i kod pokretnih stvari. Naime, budući da je pokretnim stvarima imanentna promjena statuta nastala kao posljedica premještanja stvari iz jednog u drugi pravni poredak, a to predstavlja potencijalnu pravnu nesigurnost, stranačka autonomija svojom predvidivošću određivanja mjerodavnog prava doprinosi većoj pravnoj sigurnosti.

autonomiae je primarno mjerodavno pravo za ugovore odnosno delikte, a njezina primjena predviđena je u Uredbi o nasljeđivanju iz 2012. (čl. 22.), da bi danas već “odškrinula” i vrata stvarnog statuta (čl. 104. st. 1. švicarskog ZMPP-a). Naime, gdje god postoji (omekšavajuća) klauzula izuzeća u općim ili posebnim odredbama nacionalnog ZMPP-a, moguća je primjena navedene poveznice, ali, kao i uvijek, uz određena ograničenja. Do istog rezultata možemo doći ako pođemo od opće namjene odredaba ZMPP-a, uvijek tražeći pravo najuže veze, a ako postoji mogućnost stranačke autonomije, onda je to ujedno i konkretizacija najuže veze.

¹³² Usporedi Stoll, *op. cit.* u bilj. 45, str. 170 – 171; Kropholler, *op. cit.* u bilj. 1, str. 558; Heini, *op. cit.* u bilj. 16, str. 831.

¹³³ Vidi presudu njemačkog Saveznog suda od 25. rujna 1996., IPRspr 1996, Nr. 56.

¹³⁴ Ovakav izbor mjerodavnog prava prihvaćen je i u najnovijem izdanju Kegel, Schurig, *op. cit.* u bilj. 3, str. 669, dakle, dosadašnjim načelnim protivnicima stranačke autonomije u stvarnom statutu.

¹³⁵ *Arg. per analogiam ex* 104/1. švicarskog ZMPP-a.

IV. ZAKLJUČAK

Odredbe stvarnog statuta u hrvatskom MPP-u sadržane u čl. 20. do 23. HRZMPP-a iz 2017. europeizirane su u duhu *ius commune* europskoga kontinentalnog prava.

Određujući primjenu načela *lex rei sitae* za stvarna prava na stvarima, ostvaruje se zaštita pravne sigurnosti (i) odredbama mjerodavnog prava prema mjestu gdje se pokretna ili nepokretna stvar nalazi (čl. 20. HRZMPP-a).

Prvi put se u odredbama autonomnog hrvatskog MPP-a pisanom kolizijskom normom uređuje i problem promjenljivosti statuta čije odredbe odražavaju današnji *communis opinio* suvremene MPP doktrine (čl. 21. HRZMPP-a). Pri izradi te odredbe polazi se od pravila da se u završenim pravnim situacijama za stjecanje ili prestanak stvarnih prava na pokretninama primjenjuje načelo priznanja prava stečenih prema ranijem statutu, ali kada je pak riječ o vrsti i sadržaju stvarnih prava na tim stvarima, prihvaćeno je pravilo da je tada mjerodavno pravo novog *situsa* stvari (čl. 21. st. 1. i 2. HRZMPP-a). U otvorenim pravnim situacijama za stjecanje ili za prestanak stvarnih prava na pokretnim stvarima uvažavaju se kao tuzemne i pravnorelevantne činjenice nastale u inozemstvu (čl. 21. st. 3. HRZMPP-a).

Na stvari u prijevozu (*res in transitu*) i nadalje će se primjenjivati pravo mjesta odredišta (*lex loci destinationis*), a to je pravo mjesta novog *situsa* stvari kamo ih se transportira (čl. 22. HRZMPP-a). Prema našem (*de lege ferenda*) tumačenju čl. 22. stranke mogu izabrati mjerodavno pravo birajući između prava mjesta odaslanja i prava mjesta odredišta robe. Takav izbor imao bi samo učinak *inter partes* jer takvo kolizijskopravno rješenje primjene odredaba stvarnog statuta nikada ne smije u pravnom prometu ugrožavati načelo pravne sigurnosti (trećih).

Novom odredbom stvarnog statuta u HRZMPP-u uređuju se, osim vodnih i zračnih, i tračna prijevozna sredstva za koja je mjerodavan osobni statut (pravne) osobe koja organizira prijevoz, a to će u pravilu biti stvarno sjedište njezine uprave.

Na temelju *de lege ferenda* tumačenja stvarnoga statuta u HRZMPP-u, a polazeći od suvremenih poredbenih doktrinarnih stajališta kao i konkretnih odredaba u poredbenom MPP-u država članica EU-a, predlažemo daljnje omekšanje poveznice *locus rei sitae* primjenom opće (omekšavajuće) klauzule izuzeća na temelju čl. 11. HRZMPP-a ako s nekim drugim pravom postoji očito uža veza. Na taj bi se način omogućila primjena npr. prava mjesta početka putovanja (polazno mjesto puta) ili pravo zajedničkog uobičajenog boravišta stranaka, prava koje uređuje ugovorni statut, prava mjesta gdje je motorno vozilo trajno namijenjeno međunarodnom prijevozu roba i putnika registrirano, ali sve to samo za prava na pokretninama i ako ne postoji pravna veza s trećim.

Također, na temelju *de lege ferenda* tumačenja stvarnoga statuta u HRZMPP-u predložimo da se i na stvarnopravne odnose s međunarodnim obilježjem primijeni stranačka autonomija, tj. pravo koje su stranke izabrale. Pri tome bi stranke, analogno čl. 104. st. 1. švicarskog ZMPP-a iz 1987., mogle za stjecanje i gubitak prava na stvarima izabrati i pravo mjesta odaslanja stvari, pravo mjesta odredišta ili pravo koje je mjerodavno za njihov obveznopravni pravni posao, ali sve to pod pretpostavkom da odredbe tako određenog mjerodavnog prava ne diraju u prava trećih. Izborom mjerodavnog prava koje ima pravni učinak samo *inter partes* više ne bi postojao i pravni argument protivnika uvođenja subjektivne poveznice u međunarodno stvarno pravo. Naprotiv, predvidljivost opisanog ograničenog izbora mjerodavnog stvarnog prava ojačalo bi pravnu zaštitu stvarnopravnih odnosa.

BIBLIOGRAFIJA

- Baetge, Dietmar, *Grundfälle zum Internationalen Privatrecht*, JuS, 1997., str. 35-39.
- Basedow, Jürgen, *The Lex Situs in the Law of Movables: A Swiss Cheese*, Yearbook Private International Law, vol. 18, 2016/17., str. 1-17.
- Basedow, Jürgen; Rühl, Gisela; Ferrari, Franco; de Miguel Asensio, Pedro (eds.), *Encyclopedia of Private International Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2017., vol. 4, Legal Instruments A-Z, str. 2907-4033.
- Batiffol, Henri; Lagarde, Paul, *Traité de droit international privé*, vol. 1, 8 ed., Librairie générale, Paris, 1993.
- Bouček, Vilim, *Opće odredbe stvarnog statuta – prinos tezama za nacrt novog hrvatskog zakona o međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 53, br. 1, 2003., str. 37-73.
- Bouček, Vilim, *Prijevozna sredstva u optici hrvatskog i poredbenog međunarodnog privatnog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 1-2, 2008., str. 361-389.
- Bouček, Vilim, *Stvarni statut na unutarnjem tržištu Europske unije*, Pravo i porezi, br. 3, 2018., str. 80-91.
- d'Avout, Louis, *Property and proprietary rights*, u: Basedow, Jürgen; Rühl, Gisela; Ferrari, Franco; de Miguel Asensio, Pedro (eds.), *Encyclopedia of Private International Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2017., vol. 2, Entries, str. 1428 – 1436.
- Dicey, A. V.; Morris, J. H. C.; Collins, Lawrence, *The Conflict of Laws*, vol. 2, 15th ed., Sweet & Maxwell, London, 2012.
- Drobnig, Ulrich, *Entwicklungstendenzen des deutschen internationalen Sachenrechts*, u: *Internationales Privatrecht und Rechtsvergleichung im Ausgang des 20. Jahrhunderts*:

- Bewahrung oder Wende? Festschrift für Gerhard Kegel*, Alfred Metzner Verlag, Frankfurt am Main, 1977., str. 141-151.
- Eisner, Bertold, *Međunarodno privatno pravo*, I. sv., Školska knjiga, Zagreb, 1953.
- Ferid, Murat, *Internationales Privatrecht: das neue Recht: ein Leitfaden für Praxis und Ausbildung*, 3. Aufl., A. Metzner, Frankfurt am Main, 1986.
- Gavella, Nikola, u: Gavella, Nikola; Josipović, Tatjana; Gliha, Igor; Belaj, Vlado; Stipković, Zlatan, *Stvarno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1998.
- Heini, Anton, u: Heini, Anton; Keller, Max; Siehr, Kurt; Vischer, Frank; Volken, Paul (Hrsg.), *Internationales Privatrecht Gesetz, Kommentar*, Schulthess, Zürich, 1993.
- Hoško, Tena, *Novo uređenje međunarodnog privatnog prava u RH – Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, Zakonitost, br. 1., 2019., str. 19-31.
- Kegel, Gerhard, *Internationales Privatrecht*, C. H. Beck, München, 1995.
- Kegel, Gerhard; Schurig, Klaus, *Internationales Privatrecht – Ein Studienbuch*, 9. Aufl., C. H. Beck, München, 2004.
- Kieninger, Eva-Maria, *Rechtswahlfreiheit im Sachenrecht?*, in: Witzleb, Normann; Ellger, Reinhard; Mankowski, Peter; Merkt, Hanno; Remien, Oliver (Hrsg.), *Festschrift für Dieter Martiny zum 70. Geburtstag*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2014., str. 391-410.
- Koch, Harald, u: Koch, Harald; Magnus, Ulrich; Winkler von Mohrenfels, Peter, *IPR und Rechtsvergleichung*, 4. Aufl., C. H. Beck, München, 2010.
- Kreuzer, Karl, *Gutachtliche Stellungnahme zum Referentenentwurf eines Gesetzes zur Ergänzung des Internationalen Privatrechts (Außervertragliche Schuldverhältnisse und Sachen) – Sachenrechtliche Bestimmungen*, u: Heinrich, Dieter (Hrsg.), *Vorschläge und Gutachten zur Reform des deutschen internationalen Sachen- und Immaterialgüterrechts*, Mohr Siebeck, Tübingen, 1991.
- Kreuzer, Karl, *Inlandswirksamkeit fremder besitzloser vertraglicher Mobiliarsicherheiten: die italienische Autohypothek und das US-amerikanische mortgage an Luftfahrzeugen*, IPRax, 1993, str. 157-162.
- Kropholler, Jan, *Internationales Privatrecht*, 6. Aufl., Mohr Siebeck, Tübingen, 2006.
- Montanari, Alberto; Narcisi, Vincent A., *Conflict of Laws in Italy*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 1997.
- Müller, Klaus, *Kollisionsrechtliche Behandlung von Reisegepäck und individuellem Verkehrsmittel auf der Auslandsreise*, RIW, 1982, str. 461-470.
- Posilović, Stjepan, *Opći austrijski Građanski zakonik*, St. Kugli, Zagreb, 1899.
- Rauscher, Thomas, *Internationales Privatrecht, mit Internationalem Verfahrensrecht*, 5. neubearbeitete Aufl., C. F. Müller, Heidelberg, 2017.

- Sajko, Krešimir, *Međunarodno privatno pravo*, V. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2009.
- Sajko, Krešimir; Sikirić, Hrvoje; Bouček, Vilim, *Teze za hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, u: Sajko, Krešimir; Sikirić, Hrvoje; Bouček, Vilim; Babić, Davor; Tepeš, Nina, *Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava*, Informator, Zagreb, 2001.
- Schnitzer, Adolf F., *Handbuch des Internationales Privatrechts*, Bd. II, Verlag für Recht und Gesellschaft, Basel, 1958.
- Schnyder, Anton K., *Das neue IPR-Gesetz*, Schulthess, Zürich, 1990,
- Schwimann, Michael, *Kommentierung des IPRG*, u: Rummel, Peter (Hrgs.), *Kommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch*, Bd. II, Manz Verlag, Wien, 1992.
- Siehr, Kurt, *Internationales Privatrecht, Deutsches und europäisches Kollisionsrecht für Studium und Praxis*, C. F. Müller, Heidelberg, 2001.
- Sikirić, Hrvoje, *Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, u: *Tradicionalno XXXIII. Savjetovanje – Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 25.*, Organizator, Zagreb, 2018., str. 61-140.
- Spickhoff, Andreas, *Die Restkodifikation des Internationalen Privatrechts: Außervertragliches Schuld- und Sachenrecht*, NJW, 1999., str. 2209-2215.
- Staudinger, J. von; Stoll, H., *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch/IPR, Internationales Sachenrecht*, Sellier, Berlin, 1996.
- Stoll, Hans, *Internationales Sachenrecht*, Sellier – de Gruyter, Berlin, 1996.
- Stoll, Hans, *Zur gesetzlichen Regelung des Internationalen Sachenrechts in Artt. 43-46 EGBGB*, IPRax, 2000., str. 259-270.
- von Bar, Christian, *IPR, Bd. II, Besonderer Teil*, C. H. Beck, München, 1991.
- von Savigny, C. F., *System des heutigen Römischen Rechts*, Bd. 8, Veit et Comp., Berlin, 1849. (Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1956.)

Summary

Vilim Bouček*

**RIGHTS IN REM IN THE CROATIAN PRIVATE
INTERNATIONAL LAW ACT OF 2017**

The paper discusses the rights in rem contained in Arts 20-23 of the Croatian Private International Law Act of 2017 (hereinafter: Croatian PILA). Those new provisions concerning rights in rem, in force since 29 January 2019, repeal Article 18 of the former Croatian Private International Law Act of 1991, in force from 8 October 1991, whose provisions had been taken over from the former Yugoslav PILA of 1982. A general rule on the law applicable to rights in rem over immovable and movable property is the lex situs rule (Art 20 Croatian PILA), unless otherwise provided by this Act.

For the first time in the Croatian autonomous provisions on property rights in PIL Art 21 Croatian PILA lays down changes in the connecting factor. If the movable thing after the acquisition of property rights is relocated to the territory of another state, the change in right in rem is governed by the law applied to the acquisition of property rights (Art 21/1). The exercise and content of the right in rem on movable property is governed by the law of the state in which the movable property is located (Art 21/2). If on a movable thing after it has been removed from one to another country the property interests had not been acquired previously, circumstances that are prerequisite to the acquisition or loss of those rights initiated in another state are also taken into consideration (Art 21/3).

The special rules remain the same as in Art 18/2 and 3 of the Croatian PILA of 1991, where the applicable law on goods in transit remains the lex loci destinationis or lex loci futuri, i.e. the law of the place of destination (Art 22) and in transport vehicles, for vessels and aircrafts it is the law of the country of their registration or matriculation (Art 23/1). As regards the rights in rem, the only novelty is the written provision concerning vehicles in international rail traffic, which are governed by the law of the state in which the railway transport company has its actual seat (Art 23/2). Although unwritten, the same applicable law applies to vehicles in international road traffic. In respect of the right in rem as regards motor cars, argumentum a contrario ex Art 20 Croatian PILA, the general lex situs rule applies.

Given the de lege ferenda interpretation of the rights in rem provisions of the Croatian PILA, based on Art 11 Croatian PILA which contains the general escape clause,

* Vilim Bouček, Ph. D., Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb; vilim.boucek@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-8677-5872

according to the authors' interpretation, Arts 20, 22 and 23 Croatian PILA should be seen as provisions of the Croatian PIL in which we can also apply a special escape clause if there is a substantially closer connection with the law of a country other than that which would apply under above mentioned Arts 20 and 22-23 Croatian PILA.

In the authors de lege ferenda interpretation of the provisions of rights in rem in Arts 20-23 of the Croatian PILA, the provisions on party autonomy should be also included and narrowly applied, but only with an effect inter partes. The author believes that this approach will at the same time give flexibility to the provisions in rem and will not harm the legal security and the interests of the third parties.

Key words: Croatian Private International Law Act of 2017, rights in rem, lex situs rule, changes in the connecting factor, the law of substantially closer connection, choice of law by the parties